

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Πτυχιακή Εργασία

**Ο ΜΑΝΟΛΗΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΓΙΑ ΤΗ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ**

Εκπόνηση Εργασίας

Χρηστοφή Νικολέτα Γραμματική

Αριθμός Μητρώου: 4792

Φλώρινα Μάιος, 2022

Επιβλέπων καθηγητής της πτυχιακής εργασίας

Σταύρος Καμαρούδης, αναπληρωτής καθηγητής της Νέας ελληνικής γλώσσας και την
διδασκτική της

Επιτροπή αξιολόγησης της πτυχιακής εργασίας

Σταύρος Καμαρούδης, αναπληρωτής καθηγητής Νέας Ελληνικής Γλώσσας και της
Διδασκτικής της

Αλέξανδρος Ακριτόπουλος, καθηγητής Ελληνικής Λογοτεχνίας με έμφαση στην
Παιδική Λογοτεχνία

Περιεχόμενα

1. Περίληψη	4
1.1. Abstract	5
2. Εισαγωγή.....	6
3. Βιογραφικά στοιχεία Μανόλη Τριανταφυλλίδη	8
4. Η διαμόρφωση της κοινής Εθνικής Γλώσσας.....	12
5. Το κίνημα του Δημοτικισμού και ο ρόλος του Μ. Τριανταφυλλίδη	15
6. Ο Κοραής από τη σκοπιά του Μανόλη Τριανταφυλλίδη	24
7. Οι σταθμοί των προσπαθειών της Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης.....	26
7.1. Η περίοδος της Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης του 1917 - 1920.....	26
7.2. Η κυβερνητική αλλαγή του 1920 και οι επιπτώσεις της.....	27
8. Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης επιχειρηματολογεί και υπερασπίζεται την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1917 - 1920.....	28
9. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών – Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη	29
10. Ρόλοι που ανέλαβε ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης.....	31
10.1. Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης ως ανώτερος επόπτης της δημοτικής εκπαίδευσης	31
10.2. Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης ως επιμελητής της γλώσσας των αναγνωστικών της μεταρρύθμισης.....	33
10.3. Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης ως μέλος της επιτροπής για τη σύνταξη των αναγνωστικών βιβλίων του δημοτικού σχολείου	34
11. Εκπαιδευτικός Όμιλος.....	35
11.1. Λίγα λόγια για τον Εκπαιδευτικό Όμιλο	35
11.2. Ίδρυση του Εκπαιδευτικού Ομίλου	36
Καταστατικό Εκπαιδευτικού Ομίλου	37
11.3. Η δράση του Εκπαιδευτικού Ομίλου.....	39
11.4. Νέες προσπάθειες μεταρρύθμισης από το 1922 μέχρι το 1925	43
11.5. Η διάσπαση του Εκπαιδευτικού Ομίλου	45
12. Επίλογος.....	48
13. Βιβλιογραφία.....	50

1. Περίληψη

Η παρούσα πτυχιακή εργασία, η οποία εκπονήθηκε στο πλαίσιο του *Προπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών στο Πανεπιστήμιο της Δυτικής Μακεδονίας* και συγκεκριμένα, στο «Τμήμα Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών» στο «Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης», μελετά και εξετάζει τη συμβολή του γνωστού γλωσσολόγου Μανόλη Τριανταφυλλίδη για τη διδακτική της Νεοελληνικής Γλώσσας. Επιπρόσθετα, αναφέρονται και άλλοι σπουδαίοι Έλληνες οι οποίοι συντέλεσαν στη διαμόρφωση της νέας ελληνικής γλώσσας στον δημοτικισμό, όπως είναι ο Δημήτρης Γληνός, ο Αλέκος Δελμούζος κ.α.. Στην παρούσα πτυχιακή εργασία παρουσιάζονται και οι δράσεις της εποχής εκείνης με σκοπό να καθιερωθεί η δημοτική γλώσσα, αντί τις καθαρεύουσας παρά τις πολλαπλές δυσκολίες που υπήρχαν.

Λέξεις κλειδιά: Νεοελληνική Γλώσσα, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη), Εκπαιδευτικός Όμιλος, δημοτικισμός, Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση.

1.1. Abstract

The present dissertation, which was carried out within the framework of the *Undergraduate Program of Studies* at the *University of Western Macedonia* and specifically, at the "Department of Social Sciences and Humanities" at the "Pedagogical Department of Primary Education", studies and examines the contribution of the well-known linguist Manolis Triantafyllidis to the didactics of modern Greek language. In addition, other great Greeks who contributed to its formation are mentioned. of modern Greek language in demoticism, such as Dimitris Glinos, Alekos Delmouzos etc. The present thesis also presents the actions of that time in order to establish the demotic language, instead of the katharevousa, despite the multiple difficulties that existed.

Key words: Modern Greek Language, Institute of Modern Greek Studies (Manolis Triantafyllidis Foundation), Educational Club, demoticism, Educational Reform.

2. Εισαγωγή

Είναι φυσιολογικό να αντιληφθούμε ότι η ελληνική γλώσσα που ομιλείτε στη σύγχρονη εποχή από τους Έλληνες πολίτες, δεν ήταν πάντα η ίδια. Επομένως, η ελληνική γλώσσα φέρει να έχει εξελιχθεί σε διάφορα στάδια για να καταλήξει να έχει τη μορφή που έχει στη σύγχρονη εποχή, κάτι που συμβαίνει, όπως είναι αυτονόητο, με όλες τις γλώσσες του κόσμου.

Η ελληνική γλώσσα φαίνεται να εμφανίστηκε για πρώτη φορά γύρω στο 3.000 – 2.000 π. Χ. και αρχικά, πραγματοποιείται η χρήση (της από τους λεγόμενους Ίωνες. Η γλώσσα αυτή ονομάστηκε Πρωτοελληνική και σύμφωνα με τα λεγόμενα του Μπαμπινιώτη ανήκει στη μορφή της γλώσσας που δε χωρίζεται σε διαλέκτους. Στην Αρχαϊκή Εποχή παρατηρείται για πρώτη φορά ο διαχωρισμός της γλώσσας σε διάφορους διαλέκτους και αυτό άρχισε να συμβαίνει εξαιτίας της μετακίνησης των πληθυσμών και την επαφή με άλλους λαούς. Η διατήρηση της χρήσης της συγκεκριμένης διαλέκτου κρατάει έως και την Ελληνιστική Εποχή και κάπου εκείνο το διάστημα ξεκινά η επικράτηση της Ιωνικής και αργότερα της Αττικής διαλέκτου, ενώ στο τέλος έγινε επικράτηση της *Κοινής Αλεξανδρινής*.

Η εξάπλωση της Κοινής Αλεξανδρινής έγινε εξαιτίας των εκστρατειών του Μ. Αλεξάνδρου και έπειτα, πραγματοποιήθηκε η διάδοση της αμέσως μετά το θάνατο του σε όλη τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Αυτή η μορφή της γλώσσας χρησιμοποιήθηκε και μετέπειτα για να διαδοθεί ο Χριστιανισμός. Κατά την περίοδο της Κοινής Αλεξανδρινής άρχισαν να γίνονται πολλαπλές αλλαγές της γλώσσας, εξαιτίας της προέλευσης της αττικής γλώσσας, η οποία χρησιμοποιούνταν και από εκείνους που δε την είχαν ως μητρική γλώσσα. Έπειτα από πολλές αλλαγές, εισερχόμαστε στη Μεσαιωνική Περίοδο, στην περίοδο δηλαδή που διαμορφώνεται η Νέα Ελληνική Γλώσσα.

Η *Δημοτική Γλώσσα* καθιερώθηκε από το 1818 και από τότε λογίζεται ότι είναι η γλώσσα που κυμαίνεται με σταθερή εξέλιξη στην πάροδο του χρόνου. Γίνεται, λοιπόν, αναφορά στη μορφή της γλώσσας που από την αρχαία περνάει στη νέα, αντιδιαστέλοντας τη γλώσσα της καθαρεύουσας, διότι δεν ήταν δυνατό να μπορεί να αιτιολογήσει τους μηχανισμούς που την σύνδεαν. Ο Α. Κοραής αρχίζουν να υποβάλλουν τα γλωσσικά ζητήματα που προκύπτουν όσον αφορά την εθνική σημασία

και υποστηρίζουν πως είναι απαραίτητος ο *καθαρισμός της γλώσσας*, απαλλάσσοντας κάθε ξένο στοιχείο. Η πρόταση φέρεται να ανταποκρίνεται στα μέσα του 1834 με αποτέλεσμα η καθαρεύουσα γλώσσα να ορίζεται ως η κύρια γλώσσα του ελληνικού λαού.

Όπως είναι λογικό, η καθιέρωση της καθαρεύουσας γλώσσας έφερε πολλαπλές αντιδράσεις των υποστηρικτών της αρχαίας γλώσσας και των δημοτικιστών. Επίσης, υπάρχει και η κατηγορία της παρέμβασης της ελληνικής γλώσσας. Αξιοσημείωτο σημείο για το γλωσσικό ζήτημα είναι εκείνο που ο Γ. Ψυχάρης κάνει την εμφάνιση του ως δημοτικιστής.

Η παραμονή της κατάστασης του γλωσσικού ζητήματος μένει έως το 1976, μέχρι δηλαδή εκείνη τη χρονιά που η δημοτική γλώσσα που σύμφωνα με το νόμο ορίζεται κατάλληλη για τη διοίκηση και την εκπαίδευση. Έτσι, η δημοτική γλώσσα ορίζεται ως *Νέα Ελληνική (Νεοελληνική)*, ενώ ταυτόχρονα συνδυάζει και τα χαρακτηριστικά και της καθαρεύουσας. Με λίγα λόγια, παίρνει ορισμένα στοιχεία από την καθαρεύουσα και τα συνδυάζει με τη μορφή της γλώσσας που χρησιμοποιούνταν από τη πλειοψηφία του ελληνικού λαού τη συγκεκριμένη περίοδο.

3. Βιογραφικά στοιχεία Μανόλη Τριανταφυλλίδη

Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης γεννήθηκε το 1883 στην Αθήνα. Η μητέρα του είχε καταγωγή από την Χίο και άνηκε στο γένος Ροδοκανάκη, ενώ ο πατέρας του καταγόταν από την Κοζάνη. Σαν μαθητή τον παρακινούσε το ενδιαφέρον για τα γλωσσικά θέματα και τα ζητήματα αγωγής. Ύστερα, από παρακίνηση του πατέρα του ο Τριανταφυλλίδης κάνει εγγραφή στη Φυσικομαθηματική Σχολή. Όμως, η μητέρα του τον βοήθησε να σταματήσει τη συγκεκριμένη σχολή και να εγγραφεί στη Φιλοσοφική Σχολή. Εκεί ήταν μαθητής του διάσημου γλωσσολόγου Γεώργιου Χατζηδάκη. Η σχολή αυτή του έδωσε τη δυνατότητα να γνωρίσει την ελληνική γλώσσα με την επιστημονικότερη της μορφή. Στη συνέχεια, κατάφερε να προσεγγίσει τη δημοτικιστική ιδεολογία όπου αργότερα κατάφερε να γίνει ιδιαίτερα σημαντικός κήρυκας. Ο Τριανταφυλλίδης ήταν επηρεασμένος από την γλωσσολογική επιστήμη, καθώς και από το διάβασμα του και επηρεάστηκε αισθητά, καθώς διακρίνεται σε μία διάλεξη που πραγματοποιήθηκε την εποχή εκείνη από τον Ελισαίο Γιανίδη – ενός ιδιαίτερα σημαντικού στρατευόμενου δημοτικιστή και μελετητή - για το γλωσσικό ζήτημα.

Το 1905 ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης κυκλοφόρησε τον πρώτο τόμο από το βιβλίο του που ονομάζονταν «Ξενηλασία ή Ισοτέλεια;» και έπειτα αποχώρησε από τη Γερμανία. Έβλεπε το θέμα των ξένων λέξεων που υπήρχε στο χώρο της νεοελληνικής γλώσσας. Το βιβλίο του είναι γραμμένο στην καθαρεύουσα, αν και ήταν δημοτικιστής.

Ο Τριανταφυλλίδης μένει στο Μόναχο ένα ολόκληρο εξάμηνο λόγω των σπουδών του. Την επόμενη χρονιά, κατά το θερινό εξάμηνο, πηγαίνει στη Χαϊδελβέργη με σκοπό την παρακολούθηση μαθημάτων. Έπειτα, επέστρεψε στο Μόναχο της Γερμανίας για δύο χρόνια (4 εξάμηνα) για να συνεχίσει τις σπουδές του μέχρι τον Ιούλιο του 1908. Εκεί, με τον Krumbacher παρακολούθησε διάφορα μαθήματα γλωσσολογίας – βυζαντινολογίας, φιλοσοφία και παιδαγωγική, καθώς και αρχαία φιλολογία. Το 1908 έγινε διδάκτορας και η δημοσίευση της διατριβής του έγινε το 1909 με τίτλο: «Die Lehnwörter der mittelgriechischen Vulgarliteratur». Αργότερα, πραγματοποίησε ένα ταξίδι στην Ελβετία, αυξάνοντας την εμπειρία του στο χώρο της εκπαίδευσης, αφού επισκέπτεται σχολεία και ξεκινάει την παρακολούθηση μαθημάτων του Albert Thumb.

Το 1907 ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης πήγε στο Παρίσι, με σκοπό να πραγματοποιηθεί η επιθυμία του να επισκεφτεί τον Ψυχάρη. Η συνάντηση αυτή έγινε

στις 10 Οκτωβρίου του 1907. Η άμεση επαφή του Τριανταφυλλίδη με τον Ψυχάρη και στο γλωσσοθεωρητικό χώρο είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς με αυτόν τον τρόπο θα γίνει κατανοητή η τελική προσαρμογή του δημοτικισμού στη νεοελληνική πραγματικότητα. Βέβαια, η πραγματοποίηση της προσαρμογής αυτής δεν έγινε μόνο από τον Τριανταφυλλίδη, αλλά και από τον Δημήτρη Γληνό και τον Αλέκο Δελμούζο, αφού ο κάθε ένας τους πρόσφερε πιο προσωπική συμβολή στον κοινό αγώνα.

Το 1912 ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης επέστρεψε οριστικά στην Ελλάδα, αφού ολοκλήρωσε τις σπουδές του. Έπειτα, ανέλαβε πρωταρχικό ρόλο ενδιάμεσα στους κορυφαίους του «Εκπαιδευτικού Ομίλου». Τον αμέσως επόμενο χρόνο, δηλαδή το 1913 γίνεται συνεργάτης του «Ιστορικού Λεξικού της Ελληνικής Γλώσσας» και παρευρίσκεται εκεί μέχρι τις 5 Ιουνίου του 1917. Μετά από δύο μήνες ορίζεται ως πρωταθλητής της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης ανάμεσα σε άλλους δύο και αναλαμβάνει τη θέση του ανώτερου επόπτη της δημοτικής εκπαίδευσης σε συνεργασία με τον Αλέκο Δελμούζο. Εκεί έρχεται κι αυτός σε αντιπαράθεση με αντιπάλους από ανήκουν σε δύο πλευρές: των «ριζοσπαστικότερων δημοτικιστών» και των «καθαρευουσιάνων» από την άλλη πλευρά. Οι παραπάνω πλευρές δίνουν στον Μ. Τριανταφυλλίδη τον χαρακτηρισμό «ψυχαρικός».

Σύμφωνα με μία ειδική αποστολή το 1920 ο Τριανταφυλλίδης ταξιδεύει σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες ως «επόπτης της δημοτικής εκπαίδευσης». Ο Βενιζέλος αποτυχαίνει στις εκλογές που πραγματοποιήθηκαν στη 1 Νοεμβρίου του 1920, με αποτέλεσμα ο Τριανταφυλλίδης να κληθεί να εγκαταλείψει χωρίς τη θέληση του τη θέση του επόπτη. Το 1917 καταρρέει η «ολιγόχρονη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση» της εποχής. Έτσι, ο Τριανταφυλλίδης μαζί με άλλους σημαντικούς της μεταρρύθμισης απομακρύνονται από την εκπαίδευση και για περίπου τρία χρόνια χρησιμοποιείται η καθαρεύουσα στο χώρο της εκπαίδευσης των Ελλήνων.

Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης απογοητεύτηκε από την ήττα του Ελευθέριου Βενιζέλου στις εκλογές κι έτσι πηγαίνει στη Γερμανία όπου μέχρι για δύο χρόνια, από το 1921 έως το 1923. Όταν επέστρεψε πίσω στην Ελλάδα, εγκρίνεται ο διορισμός του στο Λαογραφικό Αρχείο στις 25 Ιουλίου του 1923. Ο εκπαιδευτικός δημοτικισμός θα μπορέσει να ενταχθεί και πάλι στο χώρο της εκπαίδευσης του ελληνικού λαού μόνο με τη μεταπολίτευση και το κίνημα του Πλαστήρα του 1922. Το 1923 ο Τριανταφυλλίδης παίρνει ξανά τη θέση του επόπτη της δημοτικής εκπαίδευσης.

Το 1926 ο Τριανταφυλλίδης ορίζεται ως καθηγητής στο «Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» και ξεκινά τη διδασκαλία προς το τέλος του έτους και συγκεκριμένα στις 16 Δεκεμβρίου του 1926. Αναλαμβάνει τη θέση του καθηγητή μέχρι τις 18 Ιανουαρίου του 1935 και δηλώνει παραίτηση με σκοπό να συγκεντρωθεί μόνο στο να ολοκληρώσει την Νεοελληνική Γραμματική του, ασχολούμενος με το να συγγράψει το έργο του «Ιστορική Εισαγωγή». Συνοψίζοντας, έμεινε στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης ως καθηγητής για περίπου οκτώ χρόνια.

Οι δημοτικιστές της εποχής εκείνης εύλογα υποστήριζαν ότι ήταν σημαντικό να υπάρξει μια γραμματική της δημοτικής γλώσσας, συμπληρώνοντας ορισμένους λόγιους τύπους. Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης προετοίμασε τη γραμματική όταν ο Μεταξάς δημιούργησε μια επιτροπή για την διατύπωση της δημοτικής γραμματικής.

Η σύνταξη της Γραμματικής του Τριανταφυλλίδη στηρίζεται κυρίως στη λαϊκή γλώσσα, αλλά το λεξιλόγιο του ως ένα βαθμό στηρίζεται στο καθεστώς της καθαρεύουσας. Η επισημοποίηση της γραμματικής του Μ. Τριανταφυλλίδη καθίσταται τον συμβιβασμό της εφαρμογής της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης από το 1917 μέχρι και το 1920. Ο Τριανταφυλλίδης ωστόσο, δίκαια υποστήριξε ότι την τελική λέξη στο θέμα θα την διαμορφώσει η καλλιέργεια της δημοτικής γλώσσας.

Ο Μ. Τριανταφυλλίδης συνέχισε να προσφέρει στην γλωσσική διαφώτιση των επιστημόνων και του κοινού, καθώς και στη γλωσσική έρευνα ακόμη και μετά τη δημοσίευση της γραμματικής του. Από την τότε εποχή αναδείχθηκε με τα εξής επίθετα: αγαπητός, φωτεινός, οργανωτής, μαχητής, αξιοπρεπείς και θαρραλέος. Ακόμη, οι νεότεροι επιστήμονες τιμούν με δίκαιο τρόπο τον Μανόλη Τριανταφυλλίδη αξιολογώντας τη συνολική προσπάθεια του.

Ο Τριανταφυλλίδης πηγαίνει στην Αίγυπτο το 1945 και κατοικεί εκεί για τρεις μήνες με σκοπό τη μελέτη των εκπαιδευτικών προγραμμάτων του απόδημου ελληνισμού που βρίσκεται εκεί.

Στη συνέχεια, το 1948 – 1949, έκανε αίτηση για υποψήφιος στο «Αθηναϊκό Πανεπιστήμιο» και συγκεκριμένα στη Φιλοσοφική Σχολή, ενώ την ίδια στιγμή η εποχή εκείνη ήταν ιδιαίτερα δύσκολη για τη χώρα μας. Όμως, ο Τριανταφυλλίδης έδωσε τη δυνατότητα στους κριτές να εκφραστούν και οι κριτές αντίστοιχα τον αποκάλεσαν θορυβοποιό και εγκληματία, ενώ ένας από τους κριτές αντίστοιχα υποστήριξε ότι οδήγησε στον γκρεμό την εκπαίδευση της πατρίδας.

Την ίδια χρονιά, δηλαδή το 1949 η Ακαδημία πήρε την απόφαση να παραμείνει κενή η θέση της έδρας στη γλωσσολογία απορρίπτοντας την υποψηφιότητα του.

Για αρκετά χρόνια συνέχισαν να διαδίδονται οι απόψεις συντηρητικών υποστηρίζοντας γνωστά επιχειρήματα, αλλά και η διαμαρτυρία των δημοτικιστών όσον αφορά το γλωσσικό καθεστώς. Έπειτα, το 1976 αναγνωρίζεται η δημοτική από τη πολιτεία λήγοντας έτσι τη γλωσσική διαμάχη. Τα ακατανόητα και τα ανόητα μέτρα που επέβαλε η διδακτορία βοήθησαν την γλώσσα και την παιδεία.

Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης ίδρυσε το «Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών» στη «Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης», διότι συλλογίστηκε το μέλλον της γλωσσικής παιδείας. Έτσι, το Ινστιτούτο ονομάστηκε και «Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη» ως επιπλέον προσωνυμία.

Κλείνοντας, ο Τριανταφυλλίδης απεβίωσε στις 20 Απριλίου του 1959 στην Αθήνα, ενώ δεν απέκτησε οικογένεια όλα αυτά τα χρόνια. Όλη η περιουσία του δόθηκε στο «Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο» της Θεσσαλονίκης, βάσει διαθήκης.

4. Η διαμόρφωση της κοινής Εθνικής Γλώσσας

Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης εννόησε τη δυναμική παράδοση που πρόσφερε ο δημοτικισμός ανεπηρέαστα από τις τότε γλωσσικές επιλογές. Προσεγγίζοντας τον κοραϊσμό, χωρίς να υπολογίζει την αυστηρότητα του Ψυχάρη, ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης ένταξε τον Κοραή στο στρατόπεδο του δημοτικισμού. Είναι σημαντικό σε αυτό το σημείο να αναφερθεί ο δεσμός που υπήρχε ανάμεσα στον Κοραή και στον Τριανταφυλλίδη, ο οποίος δεν εκδηλώνεται μόνο στις εκτιμήσεις του Τριανταφυλλίδη για το φιλελεύθερο και προοδευτικό πνεύμα του Κοραή, αλλά ο Ψυχάρης έδωσε τον ίδιο χαρακτηρισμό για τον Τριανταφυλλίδη που είχε δώσει και για τον Κοραή που υποστήριζε ότι δεν του άρεσε να μην ακολουθεί κάποιο σύστημα, ότι όσο βρισκόταν στη ζωή δεν ήταν ποιητής και γι' αυτό τον λόγο δεν άφησε τη δημοτική φιλολογία να εξελιχθεί. Τα λόγια που εξέφρασε ο Ψυχάρης στο άρθρο του «Ακόμη λιγάκι σχολειό» μπορούμε σαφώς να τα συγκρίνουμε με αυτά που έγραψε για τον Μανόλη Τριανταφυλλίδη:

«Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης, καλέ. Λαμπρό παιδί. Έξοχο. Φίνο. Ντιλικάτο. Με μία χάρη γυναικήσια στα μυσεΐδια του περεχυμένη. Και λεξικογράφος πρώτης αράδας, ολόπρωτης. Συχνά δε μου έτυχε να διαβάσω τίποτις που να συνεπαρθώ καθώς συνεπάρθηκα με τη Ξενηλασία. Και το ξέρει και το είπα και ακόμη το φωνάζω. Διδάχτορας κιόλας από το Μόναχο και μαθητής – ένας από τους καλύτερους – του μακαρίτη του Κρουμπάχερ. Τα λεξικολογικά του πολύ νόστιμα, συνενώνει τη βαθεία την έρεβνα με την ψιλόψιλη την ξεδιάλυση. Μα για συγγραφέας, για ποιητής, για πεζογράφος, για καλλιτέχνης ή αρτίστας, ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης μας είναι νούλλα.»

Ο Ψυχάρης στο παραπάνω άρθρο αντιλαμβάνεται ότι τη φιλολογική γλώσσα οι άνθρωποι που την στήριζαν καθίστανται «ξένοι» στην ποίηση, τη φαντασία, τη τέχνη, και τη φιλολογία. Κάνει λόγο για τον Κοραή, τον Χατζιδάκι, τον Κόντο, τον Πετροκόκκινο και έπειτα τον Τριανταφυλλίδη και τον Δελμούζο. Σχετικά με τον Τριανταφυλλίδη, τον Δελμούζο και τον Πετροκόκκινο, που απάρτιζαν τα μέλη του Εκπαιδευτικού Ομίλου, ο Ψυχάρης υποστήριξε ότι κάνουν αυτά που έκανε ο Χατζιδάκις, ο Κοραής και ο Κόντος.

Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης, σύμφωνα με την άποψη του Ψυχάρη ήταν καλός γλωσσολόγος, κάτι το οποίο δεν υποστήριζε για τον Κοραή. Όμως, υποστηρίζει ότι

κανένας από τους δύο δεν είχε έμπνευση για τη ποίηση και τη τέχνη. Μέσα από αυτά τα λόγια του ο Ψυχάρης μας λέει έμμεσα ότι δεν υπάρχει κάποιος καλύτερος από εκείνον για να δημιουργήσει και να καλλιεργήσει τη γλώσσα του έθνους της Ελλάδας, επειδή εκείνος συσχέτιζε τη λογοτεχνία με τη γλώσσα. Όμως, όσον αφορά τους τύπους που έπρεπε να περάσουν στη κοινή δημοτική γλώσσα, ο Ψυχάρης δε διέθετε μόνο από ποιητικές εμπνεύσεις, αλλά και από τις αρχές της νέας γραμματικής, οι οποίες τον έφεραν σε επιλογές που ερχόντουσαν σε αντίθεση με τη γλωσσική αίσθηση των Ελλήνων, όπως ανέφερε η Πηνελόπη Δέλτα σε μία επιστολή της που σχετίζεται με τον *άνθρωπο* και το *φτώμα*. Στην επιστολή αυτή, λοιπόν, αναφέρει τη γνώμη της για τη γλώσσα, η οποία σύμφωνα με εκείνη είναι μέσο για να εξηγήσει στα παιδιά ορισμένα πράγματα, κι όχι απλά ένας σκοπός, γι' αυτό το λόγο μεταχειρίζεται, όπως λέει, τη γλώσσα που μιλάμε, η οποία βρίσκεται σε ένα μεταβατικό στάδιο ασκώντας επιρροή από τη καθαρεύουσα που είναι κυρίαρχη στα σχολεία.

Η Πηνελόπη Δέλτα υποστηρίζει ότι γλώσσα είχε σημαντική ανάγκη από λεξιλογική προσθήκη και γραμματική σταθεροποίηση. Την ίδια στιγμή όμως, ο Ψυχάρης περιφρόνησε τη μεγάλη επιρροή που είχε ασκήσει η γραμματική της καθαρεύουσας στην καθημερινή. Επίσης, στο συγκεκριμένο σημείο ο τρόπος του ήταν αντίθετος όσον αφορά τις αντιλήψεις του Κοραή και του Τριανταφυλλίδη. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τον Κοραή, ο Δημαράς Κωνσταντίνος είχε χωρίσει τα βασικά δεδομένα που υπήρχαν στο γλωσσικό πρόγραμμα, επισημαίνοντας τη σπουδαιότητα που ο χιώτης λόγιος έδινε στο έθος.

Ο Ψυχάρης και ο Κοραής έδιναν βάση σε διαφορετικά πρότυπα, προσπαθώντας να διαμορφώσουν την εθνική γλώσσα. Δηλαδή, ο Ψυχάρης βασίστηκε στη ρωμαϊκή γλώσσα, ενώ ο Κοραής στην αρχαία ελληνική. Με σκοπό να πραγματοποιηθεί ο σκοπός τους και οι δυο προσπαθούν να διορθώσουν τη γλώσσα. Όμως, ο Κοραής υποστηρίζει ότι σε κάθε διόρθωση πρέπει να γνωρίζουν τη χρήση της κοινής γλώσσας, καθώς κρίνεται απαραίτητη για την *επιτυχή εφαρμογή της διόρθωσης*. Από την άλλη πλευρά, σε ένα κείμενο του Μανόλη Τριανταφυλλίδη το 1918 αναφέρει ότι η γραμματική της νεοελληνικής γλώσσας πρέπει να αναλογιστεί τις ανάγκες της γλώσσας, αλλά και την αστική γλωσσική χρήση. Ωστόσο, για να παρθεί η απόφαση για ποια τμήματα της καθαρεύουσας είναι προσθετά και αφαιρετά στη Νεοελληνική Γλώσσα, ο γραμματικός απαιτείται να συναρτηθεί σε ορισμένα αντικειμενικά κριτήρια, τα οποία είναι τα εξής: η «δόκιμη λογοτεχνική χρήση», η «σημερινή αστική χρήση»

και το «σημερινό γλωσσικό αίσθημα του καθένα». Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης, λοιπόν, καθόλου τυχαία αναφέρθηκε στο τι σημαίνει το έθος κατά τον Κοραή, όπου αναφέρει ότι σύμφωνα με τον Κοραή η σημασία του έθους έχει σχέση με τα πρότυπα. Θα ήταν δυνατό να υποστηρίξει ότι ο Κοραής «μεγάλωσε το δρόμο» με τα πρότυπα αυτά. Όμως, επισημαίνει ότι ο Κοραής ενδιαφέρεται για το έθος προϋποθέτοντας μια περιγραφική στάση έναντι της γλώσσας, η οποία βρίσκεται σε διορθωτικό στάδιο.

Κάπου εδώ είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι το γραμματικό έργο του Μανόλη Τριανταφυλλίδη δίνει βάση στη λεπτομερή περιγραφή της γλώσσας, κατά την οποία για παράδειγμα αναφέρεται στη καθιέρωση του πληθυντικού σε -εις σε αρσενικά ουσιαστικά (π.χ. τομείς, (γενική) τομέων). Ο Τριανταφυλλίδης σχετίζοντας το πνεύμα της Δημοτικής Γλώσσας ανέφερε ότι η Νέα Ελληνική Γραμματική Γλώσσα στηρίζεται στην καλλιέργεια της δημοτικής και στη λογοτεχνική εργασία. Προσφέροντας στον ελληνικό λαό οτιδήποτε είναι καθιερωμένο και καταχτημένο από την παιδεία.

Η παραπάνω στάση του Μανόλη Τριανταφυλλίδη απέναντι στη ρύθμιση της Νέας Ελληνικής Γλώσσας εκφράστηκε από τις πρώτες κι όλες εργασίες του, ειδικά στο βιβλίο του «Η γλώσσα μας στα χρόνια 1914 – 1916», που ενώ εισάγεται η δημοτική γλώσσα στο δημοτικό σχολείο, ο Τριανταφυλλίδης εξετάζει τη γραπτή δημοτική, για να επαληθεύσει τα σημεία που πιθανώς θα ήθελαν κάποια διόρθωση, επισημαίνοντας με αυτό τον τρόπο τη μελέτη της σύγχρονης δημοτικής γλώσσας όπως παρουσιάζεται στη λογοτεχνική πεζογραφία, στη ποίηση, στη δημοσιογραφία κλπ..

Ο Κοραής, αν και δεν ήταν γλωσσολόγος όπως είναι ο Τριανταφυλλίδης επισήμανε τη σημασία της περιγραφής και της χρήσης αντιμετωπίζοντας το ζήτημα της διαμόρφωσης της κοινής ελληνικής μέσα από ένα άποψη που βρίσκεται στο έργο του Μανόλη Τριανταφυλλίδη. Τέλος, με σκοπό να διαμορφωθεί μία εθνική γλώσσα δε γίνεται να δοθεί βάση μόνο σε γλωσσολογικές θεωρίες, αλλά και σε παράγοντες που αποτελούν άξονες της σκέψης του Τριανταφυλλίδη και του Κοραή.

5. Το κίνημα του Δημοτικισμού και ο ρόλος του Μ. Τριανταφυλλίδη

Ο Δημοτικισμός ήταν ένα κίνημα που δεν εντάχθηκε στην καθαρεύουσα και υπερασπίζονταν τη δημοτική γλώσσα. Αντλούνταν από το διαφωτισμό, το ρομαντισμό και τον ουμανισμό και γενικότερα, από τις ευρωπαϊκές τάσεις της νεωτερικότητας. Ο Μεταξάς υποστήριξε τη δημοτική γλώσσα και εκμεταλλεύτηκε τη διδακτορική εξουσία του, έτσι ώστε να κάνει αυτά που δεν ήταν σε θέση να κάνουν οι προκάτοχοι του όσον αφορά την καθαρεύουσα και τη δημοτική γλώσσα. Αντίστοιχα, ο Μιράνμπελ υποστήριξε ότι η καθαρεύουσα δεν είναι μόνο μία γλωσσική μορφή, αλλά είναι μια ψυχολογική στάση και μια νοοτροπία (Κοτρώτσου – Λόντου, 2004).

Στο πλαίσιο του δημοτικισμού, αποδεικνύεται η συνέχεια της ελληνικής γλώσσας με τις ομιλούμενες χαρακτήρες της. Σύμφωνα με τον Μπαμπινιώτη (2002), αν η ελληνική γλώσσα δεν είχε ανεχθεί τη διχόνοια όσο ήταν ακόμη νωρίς, αυτός ο διχασμός της γλώσσας που στον ελλαδικό χώρο έγινε ανώτερη πέρα από τις συγκρίσεις της φυσικής ανομοιότητας που σε γενικότερο πλαίσιο υπάρχει ανάμεσα στον γραπτό και στον προφορικό λόγο, ενδεχομένως ο τρόπος στον οποίο υπάρχει η παιδεία, τα γράμματα, αλλά και όλες οι επιστήμες να ήταν διαφορετικός. Εξάλλου, η απουσία των συγγραφέων του Νέου Ελληνισμού δεν είναι άσχετη με την έλλειψη της εγκυρότητας της αποδοχής και της ανάπτυξης της ελληνικής γλώσσας ως επίσημη και ολάκερης της έκφρασης του έθνους. (Μπαμπινιώτης, ο. π)

Σύμφωνα με την ιστορική σύγκριση της εξέτασης των γραπτών λόγων της ελληνικής γλώσσας μαρτυρούνται πριν από 2.500 χρόνια τα λογοτεχνικά έργα. (Τριανταφυλλίδη, 2010)

Η κυκλοφορία της Γραμματικής του Μανόλη Τριανταφυλλίδη διαδόθηκε μέσα στο 1941, αφού τελείωσε η διδακτορία που επέβαλλε ο Μεταξάς (Adrados, 2010). Γραμματική θεωρείται η πρακτική γνώση, αλλά και η εμπειρία της γενικότερης διαχείρισης της γλώσσας από τους πεζογράφους και από τους ποιητές. Απαρτίζεται από έξι τμήματα: Πρώτο τμήμα είναι η ακριβής ανάγνωση. Δεύτερο είναι η δικαιολόγηση της λογοτεχνικής έκφρασης που υπάρχει στα συγγράμματα. Τρίτο τμήμα είναι οι χρήσιμες σημειώσεις για το θέμα και για το ύφος που χρησιμοποιείται. Τέταρτο, είναι η εύρεση των ετυμολογιών, ενώ το πέμπτο βήμα σχετίζεται με την εξέταση των

αναλογικών ικανοτήτων. Τέλος, το έκτο αφορά τη κρίση των λογοτεχνικών κειμένων, κάτι το οποίο απαρτίζει το ευγενέστερο καθήκον της γραμματικής. (Robbins, 1989 και Χατζησαββίδης, 1997). Η δημοτική γλώσσα καταλαβαίνει την δύναμη της λογοτεχνίας και των διαλέκτων, κάτι το οποίο δεν κάνει η καθαρεύουσα.

Ωστόσο, υπήρχαν διαμάχες και διαφορετικές απόψεις για την νέα ελληνική γλώσσα με αποτέλεσμα να «πέσει» η δημοτική διάλεκτος. Παρά το γλωσσικό διχασμό και το εμφύλιο γλωσσικό που υπήρχε, καταστάθηκε δυνατή η δημιουργία απόψεων για τη χρησιμοποίηση της μικτής γλώσσας με δεδομένα της δημοτικής γλώσσας που δημιουργήθηκε με την απλοποιημένη καθαρεύουσα που είχε το γνώρισμα της επιλογής και μιας συγκλίνουσας εμφάνισης της γλωσσικής έκφρασης. Συγκεκριμένα, η Κακριδή – Φερράρι (2001) αναφέρει πως η καθαρεύουσα γλώσσα είχε ως σκοπό να «καθαρίσει» τη γλώσσα από τις συγγενικές λέξεις των τουρκικών και των ιταλικών, πράγμα που σε ένα αρκετά ικανοποιητικό βαθμό το πέτυχε. Από την άλλη πλευρά, εισήγαγε ένα υψηλό μέρος μεταφραστικών δανείων από τη γαλλική γλώσσα. Η Κακριδή – Φερράρι (ο. π.) αναφέρει ότι αυτός ο αλλιώτικος χειρισμός φανερώνει τις ιδεολογικές σκοπιμότητες που δημιούργησε η καθαρεύουσα.

Το κίνημα του δημοτικισμού που δέχθηκε υποστήριξη από μια ευρύτερη ευρωπαϊκή ατμόσφαιρα μαζικοποίησης του δημόσιου λαϊκισμού και της εθνικής ιδεολογίας ο γλωσσικός εμφύλιος έδωσε ένα τέλος στις αντιλήψεις με την κυβέρνηση του Καραμανλή και θεσμοθετήθηκε με την εύθετη συγκυρία μιας σκέψης συμπόνιας και αλλαγής που κυριάρχησε μετά την καταπίεση της διδακτορίας που διήρκησε για επτά χρόνια, από το 1967 έως και το 1974. Αφού ο νόμος εφαρμόστηκε με την αναγνώριση της δημοτικής γλώσσας ως επίσημης, προέκυψε μια εθνική ταραχή, αφού δεν είχαν διαθέσιμα τα κατάλληλα εργαλεία που κρίνονταν απαραίτητα για τη συγκράτηση της δημοτικής γλώσσας ως αναγνωρίσιμης. Τιοιουτοτρόπως, υπό την επίδραση του δημοτικισμού και όσων την υποστήριζαν, όπως είναι φανερό, ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης, πραγματοποιήθηκε η σύνταξη του συντακτικού, της γραμματικής και του λεξικού της δημοτικής. Οι αποφάσεις αυτές πάρθηκαν πολύ γρήγορα, βιαστικά με αποτέλεσμα να βγουν αρκετά πρόχειρα σε πολύ σύντομο χρόνο μέχρι τη δεκαετία του '80. Έτσι, γκρεμίστηκε η δημοτική γλώσσα, καθώς αλλοιώθηκε η προαναφερθείσα νομοθετική μεταρρύθμιση.

Ο εσωτερικός δανεισμός εννόησε τα γνωρίσματα του λόγιου στοιχείου της γλώσσας, κάτι που αν και δε το υποχρέωσε, το έντεινε, δεδομένου με το αρχαίο ιδεολογικό πνεύμα που κυριαρχούσε εκείνη την εποχή από τον 18^ο έως τον 19^ο αιώνα (Μπακάκου – Ορφανού, 2005). Το λεξικό του Κουμανούδη αποτυπώνει τον αγώνα που έκαναν οι λόγιοι για τα στοιχεία του γραπτού λόγου, αφού τα λόγια δεδομένα που υπάρχουν μέχρι και στη σύγχρονη εποχή φανερώνουν δείγματα της κοινωνίας, του πολιτισμού και της επιστήμης. Έτσι, το λεξικό αυτό παραμένει ως ένας μάρτυρας που δε ψεύδεται.

Πέρα του γεγονός του ότι η νέα ελληνική επιστήμη θέλησε να συμβαδίσει με τη διεθνή, οι γλωσσολόγοι της εποχής εκείνης δε έδωσαν ιδιαίτερη βάση στη δομή της γλώσσας. (Μπαμπινιώτης, 1998). Για αυτό το λόγο, ο Έλληνας γλωσσολόγος Μανόλης Τριανταφυλλίδης που είχε άφταστη αντίληψη και γενικότερη εποπτεία της γλώσσας στην γλωσσική μεθόδευση και την επίλυση του γλωσσικού ζητήματος, αναλώθηκε.

Κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικό ότι τα γλωσσικά προβλήματα προέκυψαν από την ώρα που οι γυναίκες ξεκίνησαν να ασχολούνται με επαγγέλματα που σύμφωνα με την τότε εποχή ήταν ιδανικά μόνο για τους άνδρες. (Χαραλαμπίκης, ο. π.: 124). Έτσι, το 1953 ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης αναθεώρησε τα επαγγέλματα που θα μπορούσαν να κάνουν και οι γυναίκες, υποστηρίζοντας ότι ο τύπος «*η βουλευτής*» δεν είναι δυνατό να χρησιμοποιηθεί στη δημοτική γλώσσα. Ύστερα, πρότεινε να χρησιμοποιείται ο όρος «*η βουλευτίνα*», αν και ήξερε ότι το συγκεκριμένο ύφος είχε απαξιωτικό ρόλο και μειωτική αξία για τον γυναικείο πληθυσμό. Κάπως έτσι, θεσπίστηκε η κατάληξη -ης ανάμεσα στα ανδρικά και στα γυναικεία επαγγέλματα υψηλότερου κοινωνικού κύρους, αλλά κατέστη δυνατή η διαφορετική κατάληξη στα αρσενικά και στα θηλυκά γένη αντίστοιχα σε επαγγέλματα που έχουν χαμηλό κύρος, όπως για παράδειγμα *ο φούρναρης*, *η φουρνάρισσα*. Η γλωσσική διαφοροποίηση ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες ανάγεται στην έμφυλη ανομοιότητα των κοινωνικών ρόλων που τους έχουν δοθεί, δηλαδή ότι ο άνδρας είναι δυνατός σε όλα και έχει πρόσβαση στην κοινωνική δραστηριότητα, σε αντίθεση με τη γυναίκα που είναι αδύναμη και κατώτερη όσον αφορά την κοινωνική δραστηριότητα, όπως είναι οι θέσεις εργασίας και οι διαπροσωπικές σχέσεις. (Αρχάκης και Κονδύλη, 2011).

Όμως, στον γραπτό λόγο καθίσταται η αποφυγή των ιδιοματικών στοιχείων και πραγματοποιούνται αντίστοιχες συστάσεις από αρκετούς δημοτικιστές, έτσι ώστε να γίνει εφικτή η ομοιογένεια στη γλώσσα». Κατ' ακολουθίαν, το 1910 γίνεται εφικτή η ίδρυση του Εκπαιδευτικού Ομίλου, όχι μόνο από τον Μανόλη Τριανταφυλλίδη, αλλά και από τον Αλέξανδρο Δελμούζο, τον Δημήτρη Γληνό, τον Ανδρέα Καρκαβίτσα, τον Νίκο Καζαντζάκη και τον Ίωνα Δραγούμη.

Στον Εκπαιδευτικό Όμιλο, ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης είναι ο γλωσσολόγος, ο Αλέξανδρος Δελμούζος ο παιδαγωγός και τέλος ο Δημήτρης Γληνός ορίζεται ως κοινωνικός μεταρρυθμιστής και πολιτικός στοχαστής. Στην ουσία, δίνεται ιδιαίτερη βάση στο έργο που πραγματοποίησε ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης που σύγγραψε και τη γραμματική της δημοτικής γλώσσας. Εξάλλου, ο λαϊκισμός αντέδρασε, αποτελώντας ένα κοινό υποστήριγμα των κινημάτων που αντέδρασαν κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου. (Κέντρο Νεοελληνικής Γλώσσας, 2001). Ο Εκπαιδευτικός Όμιλος είχε ως στόχο να συγγράψει διδακτικά βιβλία, αλλά και σχολικά βοηθήματα στη γλώσσα της δημοτικής, καθώς και να συντάξει ένα πρότυπο δημοτικό σχολείο, επειδή θεωρούσε ότι για να αναμορφωθεί εξ ολοκλήρου η ελληνική παιδεία είναι απαραίτητο να γίνει αρχικά η εφαρμογή της δημοτικής γλώσσας σε όλη τη πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Συνεχίζοντας, δημοσίευσε πάρα πολλά βοηθήματα και σχολικά εγχειρίδια του γλωσσικού και του φιλολογικού μαθήματος. Πιο συγκεκριμένα, τη Μικρή Γραμματική, η οποία συνόψιζε τη Μεγάλη, τις Παροιμίες, τα κείμενα του Ίωνα Δραγούμη και του Ανδρέα Καρκαβίτσα, τις Λεξικολογικές Ασκήσεις και ένα αναγνωστικό κείμενο που ονομάστηκε «*Η γλώσσα μου, με τους Μιχάλη Χ. Οικονόμου και Θρασύβουλου Σταύρου*». Σχετικά με τη γραμματική, παρουσιάζεται ως μια από τις συνιστώσες της γλώσσας, δίπλα στο λεξιλόγιο, στη χρησιμοποίηση της πληροφορίας και στον προφορικό και στον γραπτό λόγο αντίστοιχα. (Καραντζόλα, 2000).

Το κίνημα του δημοτικισμού απόκτησε και ορισμένα θεσμικά μικρότερους πύργους μπροστά από άλλους μεγαλύτερους, όπως είναι η Φιλοσοφική Σχολή του Αριστοτέλειου Πανεπιστήμιου Θεσσαλονίκης, όπου ο Αλέξανδρος Δελμούζος και ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης ήταν καθηγητές και κάποιοι από εκείνους που δημιούργησαν τον εκπαιδευτικό δημοτικισμό. (Κέντρο Νεοελληνικής Γλώσσας, 2001). Οπότε, είναι κατανοητό ότι ο δημοτικισμός είχε τη θεωρία της Ευρύτερης προσπάθειας και ένα γενικό εγχείρημα διαδικασίας της γλωσσικής μεταρρύθμισης. Οι δημοτικιστές διαχωρίζουν το στρατόπεδο τους σε δυο τμήματα. Στο πρώτο τμήμα ανήκαν οι

σοσιαλιστές, οι οποίοι πίστευαν ότι το γλωσσικό ζήτημα ήταν ένα μέρος ενός προγράμματος κοινωνικής μεταρρύθμισης και πολιτικής. Στο δεύτερο τμήμα, υπαγόντουσαν οι παραδοσιακοί εθνικιστές, οι οποίοι είχαν μια πολύ στενή γνώμη για το γλωσσικό ζήτημα, αφού θεωρούσαν σαν ένα θέμα παιδείας και πολιτισμού μέχρι που το θεώρησαν ίδιο με την εισαγωγή της δημοτικής γλώσσας στην εκπαίδευση. (Κοτρώτσου – Λόντου, 2004). Ωστόσο, το γλωσσικό ζήτημα απέκτησε έναν δυναμικό χαρακτήρα και διαμορφώθηκε ως μια περιοχή αντανάκλασης των κοινωνικών μεταβολών και ρύθμισης συμβολικών και ιδεολογικών. (Κέντρο Νεοελληνικής Γλώσσας, 2001).

Εύλογα έχει αναφερθεί ότι τα αποδεικτικά στοιχεία για τη νεοελληνική παιδεία χαρακτηρίζονται εντατικά. Έτσι, σύμφωνα με τον Ασδραγά (1988) ενώ καθίσταται δυνατή η διαγραφή της καμπύλης των δραστηριοτήτων της ατομικής παιδείας, κλίνουμε να μην είμαστε προετοιμασμένοι για προσεγγίσουμε το μέσο όρο του πολιτισμικού περιβάλλοντος. Την ίδια στιγμή, η διατήρηση της έννοιας της γραμματικής συνεχίζει να υπάρχει υποστηρίζοντας ότι είναι ένα μέσο που περικλείει τους κανόνες που ρυθμίζουν τη γλώσσα και πιο συγκεκριμένα, τους μορφολογικούς και τους φωνητικούς κανόνες. (Χατζησαββίδης, 2009).

Μέσα στον 20^ο αιώνα κατά το έτος 1919, το Υπουργείο Παιδείας διέδωσε ένα φυλλάδιο με τον εξής τίτλο «*Η γραμματική διδασκαλία των τριών πρώτων τάξεων του δημοτικού*» που σύγγραψε ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης και κάπως έτσι συγκρότησε την πρώτη επίσημη σχολική γραμματική της δημοτικής γλώσσας. Πρόκειται, λοιπόν, για ένα φυλλάδιο με πολύ λίγες σελίδες αποτελώντας τρία μέρη: α) «*Το νέον αναλυτικό πρόγραμμα*», β) «*Υλη διά τους μαθητές*» και γ) «*Οδηγιάι δια τους διδάσκοντες*». (Βουγιούκας, 1994 & Μήτσης, 1998). Σύμφωνα με τον Χαραλαμπόπουλο (2004) και τον Ματσαγγούρα (2001) το αναλυτικό πρόγραμμα τοποθετεί τη γραμματική στην επικοινωνία και φανερώνει τη σημαντικότητα της κειμενοκεντρικής διδασκαλίας.

Στη συνέχεια, στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα καθιερώνεται εξ ολοκλήρου η γραμματική ως ένα μεθοδολογικό βοήθημα για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης με την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση που έγινε το 1967. Εκείνη την εποχή πραγματοποιήθηκε η σύνταξη μιας περίληψης της *Μικρής Νεοελληνικής Γραμματικής* του Μ. Τριανταφυλλίδη από τον Κ. Μπότσογλου και

γίνεται χρήση ως εγχειρίδιο βοηθήματος για τους μαθητές που βρίσκονται στην Ε' και στην Στ' τάξη του δημοτικού σχολείου. (Λάιου, 2006).

Οι συνέπειες του γλωσσικού ζητήματος όσον αφορά τις ιδεολογικές αντιπαραθέσεις στην εκπαίδευση και στην πολιτική ζωή με το κίνημα του δημοτικισμού ήταν ιδιαίτερα σημαντικές και καταστροφικές για τη ζωή και την πνευματική εξέλιξη της Ελλάδας. Σε αντίθεση με τους Ευαγγελιστές, μαζί με τον Λουκά, απευθυνθήκαν στον διεθνή ελληνισμό και συγκεκριμένα στην κοινή ομιλούμενη ελληνική. (Τριανταφυλλίδης, 1913). Με τον διχασμό της γραμματικής που όσο περνούσαν τα χρόνια γινόταν όλο και πιο έντονος, ο αττικισμός θέσπισε και έναν διχασμό ψυχισμό σε όλους όσους μιλούσαν την ίδια γλώσσα. Παρακώλυσε το άνθισμα και η επιρροή της λογοτεχνίας στο λαό που ήταν αναμενόμενη, φάρδυνε το χάσμα που υπήρχε ανάμεσα στους πολίτες της Ελλάδας και στην εκπαίδευση τους που έχει ως σκοπό να διαδώσει με την ομιλούμενη γλώσσα του τα αγαθά του έθνους του λαού. (Τριανταφυλλίδης, 1941).

Επιπρόσθετα, ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης κατά την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση και στους αγώνες που έκανε με στόχο να επικρατήσει τη δημοτική γλώσσα, ασχολήθηκε με τα διαλεκτικά δεδομένα στα δημοσιεύματα των Νεοελλήνων Λογοτεχνών. (Χαραλαμπίκης, 2001). Έτσι, η έρευνα με βαθύτητα την Νεοελληνική Λογοτεχνία και αναλυτικότερα, της προφοράς των γλωσσών για να διαμορφωθεί είναι επίσης πολύ σημαντική στη σύγχρονη εποχή από τη στιγμή που η γλώσσα του έθνους πλάθεται από την λογοτεχνία και η διάλεκτος είναι δυνατόν να καταξιωθεί στις μέρες μας ως μια λογοτεχνική γλώσσα. (Χαραλαμπίκης, 2001). Ωστόσο, το ρεύμα που καλλιεργείται από τον νατουραλισμό αποτελεί εξαίρεση στην ευρωπαϊκή λογοτεχνία προς το τέλος του 19^{ου} αιώνα, υποβάλλει ως στόχο της λογοτεχνίας να παρουσιάσει την πραγματική ζωή του ανθρώπου χρησιμοποιώντας διαλεκτικά στοιχεία, όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και σε όλη την Ευρώπη. (Χαραλαμπίκης, ο. π. : 163 – 164).

Ο νατουραλισμός, λοιπόν, εμφανίζεται και διαδέχεται πολύ γρήγορα προωθώντας την ανάπτυξη της ηθογραφίας. Ορισμένοι εκφραστές της είναι ο Κωνσταντίνος Θεοτόκης, ο Νίκος Καζαντζάκης και ο Γρηγόρης Ξενόπουλος. Οι διανοούμενοι της Μεσαιωνικής εποχής έκαναν χρήση αυθορμήτων στοιχείων της σύγχρονης γλώσσας, ενώ παράλληλα την ίδια στιγμή εξέφραζαν έντονα τη στεναχώρια τους για την «εκβαρβάρωση της γλώσσας». (Χαραλαμπίκης, ο. π.: 164).

Σύμφωνα με τον Μ. Τριανταφυλλίδη (1941), η διάλεκτος του γραπτού λόγου καθίσταται όλο και πιο δύσκολη στη μάθηση και στη μεταχείριση. Η καινούργια διγλωσσία, η οποία δημιουργήθηκε τον 19^ο αιώνα από τον καθαρισμό διέθετε αμέτρητες καταστροφές. Αυτή η γλωσσική κατάσταση είναι αναγνωρισμένη ως διγλωσσία ή αλλιώς, διμορφία και έγινε γνώριμη στην Ελλάδα με την συμβίωση της καθαρεύουσας και της δημοτικής γλώσσας. (Κακριδή και Χειλά, 1996). Το «καθάρισμα» της ελληνικής διαλέκτου από εκείνους που υποστήριζαν βαθιά την καθαρεύουσα, αλλά και από κάποιους δημοτικιστές και η συνεχής επιβολή να ακολουθούνται οι κανόνες για να γράφεται «σωστά» η ελληνική γλώσσα από τους δημοτικιστές έγιναν εμπόδιο στην ελευθερία της γλωσσικής έκφρασης του ελληνικού λαού. (Κοτρώτσου – Λόντου, 2004). Κάπως έτσι διήλθαμε στο «γλωσσικό ζήτημα» που για αρκετά χρόνια ήταν εκκρεμή στο βάθος της παιδείας, στο δικαίωμα της ισότητας στη γλωσσική έκφραση και στα γράμματα. (Μπαμπινιώτης, 2002). Με αυτόν τον τρόπο εξηγείται η συμμετοχή του Μανόλη Τριανταφυλλίδη στην εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, καθώς και στη συμβολή στο να αλλάξει και η «καθαρότητα» της διαλέκτου για να γίνει η αποφυγή της αντιπαράθεσης που τέθηκε παραπάνω ανάμεσα στους επιστήμονες και τους λογοτέχνες. Η συγκεκριμένη μέτρια προσπάθεια και το στήριγμα της δημοτικής γλώσσας σε συνταίριασμα με τη στρατηγική της καθιέρωσης στο σχολείο στο πλαίσιο του «Εκπαιδευτικού Δημοτικισμού», κατέληξε στο να διαγραφούν ορισμένα επιχειρήματα εκείνων που είχαν αντίθετη άποψη οδηγώντας τη δημοτική γλώσσα σε βαθύτερα στρώματα έξω από τον κλειστό κύκλο των λογοτεχνών και των δημοτικιστών. (Μπαμπινιώτης, 2002). Η προώθηση της νομιμοποιημένης γλώσσας από το σχολείο συγκροτείται για κάποιους από τους μαθητές που προέρχονται από τη μεσαία και από την ανώτερη τάξη της κοινωνίας και έχουν ως απόκτημα αυτή τη γλώσσα μέσα από τον οικογενειακό περίγυρο τους. Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης είναι αυτός που αλλάζει τον «Παλαιοδημοτικισμό» σε «Νεοδημοτικισμό». Έτσι κι αλλιώς, το πρόβλημα του έθνους είναι για ποια γλώσσα θα ενταχθεί στη σχολική μονάδα. (Adrados, 2010). Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης ήταν φανερά πολύ πιο συγκρατημένος από τον Ψυχάρη, όσον αφορά τις γλωσσικές τοποθετήσεις που έκανε ο Ψυχάρης για το γλωσσικό ζήτημα. (Μπαμπινιώτης, 2002). Η εργασία σε έναν συνεχόμενο προβληματισμό της γλώσσας του λαού που εξαιτίας των πολιτικών και κοινωνικών καταστάσεων ήταν σε μακρόχρονη ξενόφερτη πολιτική υπαγωγή, η δουλειά του Μανόλη Τριανταφυλλίδη όσο αφορά το πρόβλημα που

επέφεραν οι ξενικές επιδράσεις στη γλώσσα μας, τον οδήγησαν στη γραφή σε σημαντικών δημοσιεύσεων σχετικά με το θέμα. (Μπαμπινιώτης, 2002).

Αυτό που αξίζει να σημειωθεί είναι η προσφορά του γλωσσολόγου Μανόλη Τριανταφυλλίδη στο πλαίσιο που εφάρμοσε τη γλωσσολογία σε ζητήματα χρήσης της γλώσσας στην ορθογραφία, στους γραμματικούς τύπους και στο λεξιλόγιο, αλλά και σε ζητήματα που αφορούν τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας με τη συγγραφή σχολικών βοηθημάτων, ενώ ταυτόχρονα δηλώνεται η ιδεολογία της δημοτικής γλώσσας στο θέμα, όχι μόνο της γλώσσας, αλλά και της παιδείας δίχως να υπάρχει υπερθεμάτιση αυτών των δύο. (Μπαμπινιώτης, ο. π.: 198). Ο Τριανταφυλλίδης ωστόσο, δε δεχόταν να ρυθμίσει τη γλώσσα με κανόνες που δεν είναι δυνατόν να τους παραβούν, καθώς θα ερχόταν σε αντίθεση με τη χρήση της γλώσσας. Αντίθετα, όσον αφορά τους λόγους τακτικής, ο γλωσσολόγος έκανε προσπάθεια να παρουσιάσει τη δημοτική γλώσσα μη προκαλώντας όσο του ήταν δυνατόν, αλλά ταυτόχρονα και χωρίς να τα παρατάει. (Μπαμπινιώτης, 2002).

Ο Ψυχάρης μέσα από τις στήλες του Νουμά, κατηγορεί με ξεκάθαρο τρόπο τον Μανόλη Τριανταφυλλίδη θεωρώντας πως έχει την ευθύνη να υποχωρήσει προς τη καθαρεύουσα γλώσσα. (Μπαμπινιώτης, 2002). Παρά τη γνώμη του Τριανταφυλλίδη όσον αφορά τη εφαρμοσμένη γλωσσολογία των ημερών μας, η γραμματική μελέτη αρχίζει να υποχωρεί από τα περιορισμένα όρια του δημοτικισμού και θέτει ως στόχο να επισημάνει τις σπουδές των γλωσσικών φαινομένων της γλωσσικής δομής. (Μπαμπινιώτης, 1998). Οι πρακτικές αναλύσεις υιοθετούνται από ανεύρετές διαδικασίες δίνοντας βάση μόνο στις έννοιες της γλώσσας καθώς και στη μορφή, κάνοντας μία προσπάθεια να καθοριστούν οι σχέσεις και οι ενέργειες των γλωσσικών στοιχείων, οι οποίες παρατηρούνται στην ιστορία της ελληνικής γλώσσας. Έτσι κι αλλιώς, η μείωση της αξίας της σύγχρονης δημοτικής γλώσσας ως μια μεταφρασμένη θεωρία και πράξη για τα αρχαία κείμενα δεν είναι δυνατόν να προεκτείνεται έξω από το σχολικό περιβάλλον. (Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 2001). Απλά ο παροδικός επηρεασμός της νομοθεσίας κάνει μια προσπάθεια για να βρεθεί λύση μεταξύ της υποστήριξης και του εκσυγχρονισμού της καθαρεύουσας γλώσσας στις νεοελληνικές σπουδές.

Την ίδια στιγμή, η γλωσσική ένδεια των μαθητών, καθώς και η απομάκρυνση τους από τα αρχαία ελληνικά κείμενα, κατά τον Δ. Ν. Μαρωνίτη, η νέα ελληνική γλώσσα έρχεται αντιμέτωπη με τον τόπο μας με αντιφατική αξιολόγηση κριτηρίων. Έτσι, κυριαρχεί μια γλωσσική ισότητα ανάμεσα στην αρχαία και τη νέα ελληνική γλώσσα. (Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 2001).

Κάπως έτσι, η έρευνα που σχετίζεται με τη γλώσσα και την κοινωνία αντίστοιχα στην εκπαίδευση, παρεμβάλει τη σημασία ερμηνείας της ανθρώπινης δράσης, αντιμετωπίζοντας το με αμήχανο τρόπο από τη διάθεση που έχει η κοινωνιογλωσσολογία. Η προσωπικότητα του Μανόλη Τριανταφυλλίδη συμβάλλει στο γλωσσικό ζήτημα και στον δημοτικισμό, αφού ήταν μια ιδιαίτερη πνευματική και γλωσσική έξαρση που επίδρασε στην ιστορία της γλώσσας, της εκπαίδευσης, των τεχνών που αναπτύχθηκαν κατά τον 20^ο αιώνα, των γραμμάτων, καθώς και το θεσμικό πλαίσιο της κυβέρνησης της Ελλάδας. Βέβαια, η γλώσσα που χρησιμοποιούσαν οι δημοτικιστές ήταν τεχνητή και γι' αυτό το λόγο έφτανε σε υπερβολές.

6. Ο Κοραής από τη σκοπιά του Μανόλη Τριανταφυλλίδη

Ο Κοραής στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα παρουσιάζεται ως δημιουργός ενός εθνικού έργου κατά το οποίο «οι χυδαίοι» επιθυμούν να ανατρέψουν. Ορισμένοι ερευνητές και συγγραφείς, δηλαδή ο Γεώργιος Χατζιδάκις, ο Δημήτριος Βερναρδάκης και ο Εμμανουήλ Ροΐδης θέλησαν να απομακρύνουν την καθαρεύουσα γλώσσα που διαμορφώθηκε στην Ελλάδα από τις γλωσσικές προτάσεις του Κοραή.

Ο δημοτικισμός μπορούσε άνετα στην κινητοποίηση υπέρ της γλώσσας του λαού να επικαλεστεί τον Κοραή με σκοπό να κωλυσιεργήσει τις αρχές των καθарόλογων. Χωρίς αμφιβολία, ο Ψυχάρης ασπάζονταν αρκετές από τις γλωσσικές εμπνεύσεις του Κοραή, όπως για παράδειγμα την ιδεολογία ότι μόνο ο χρόνος μπορεί να μεταβάλλει τα έθνη από τις διαλέξεις, αφού ο χρόνος αλλάζει και τα έθνη. Ο Ψυχάρης δε δέχθηκε να συγκαταλέξει τον Κοραή στον δημοτικισμό, καθώς ο Κοραής ήταν δημιουργός της καθαρεύουσας, αλλά και για τους λόγους που αφορούν τον δημοτικισμό. Ο αγώνας που έκανε ο Ψυχάρης με σκοπό να επιβάλει τη δημοτική γλώσσα στο γραπτό λόγο ποντάρισε σε ένα κλειστό κατεστημένο αξιών, με γνώμονα τη λαϊκή γλώσσα που δε περιλάμβανε κανένα γλωσσικό συμβιβασμό. Σε αυτή τη περίοδο, ο Ψυχάρης χαρακτήρισε τον Κοραή ως λόγιο του Διαφωτισμού που είχε την εντύπωση ότι η γλώσσα χρειάζεται άμεση διόρθωση.

Ο Φίλιππος Ηλίας δίνει μια συνοπτική αναφορά στον εκπαιδευτικό δημοτικισμό κατά τη μελέτη του, επισημαίνοντας ότι το κίνημα αυτό ξεκίνησε να διαισθάνεται τις αρετές του Κοραή, χωρίς να δίνει βάση στις γλωσσικές επιλογές του. Ο Δημήτριος Γληνός σε ένα άρθρο του το 1910 περιέγραψε τον Κοραή ως ένα «φιλελεύθερο πνεύμα». Έπειτα, ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης μετά από τέσσερα ολόκληρα χρόνια συγκέντρωσε κείμενα του Κοραή στην «Απολογία της Δημοτικής». Άρα, θα ήταν δυνατό να υποστηριχθεί ότι με τον εκπαιδευτικό δημοτικισμό στο παρασκήνιο της γλωσσικής διαμάχης που υπήρχε τότε, γίνεται μια μεγάλη αλλαγή στο τρόπο που ο δημοτικισμός έρχεται αντιμέτωπος με τη γλωσσική ιστορία και τις αρχές που διαμορφώνουν τη κοινή δημοτική. Ο Ψυχάρης με σκοπό να εισάγει τον Κοραή στο δημοτικισμό, είχε ανάγκη μια «ιστορική θεωρία», που θα τον άφηνε να καταστήσει την ενσωμάτωση στη νέα σύνθεση που επιδείκνυε τη δυναμική παράδοση του

ελληνισμού, χωρίς να δίνεται βάση στη γλωσσική μορφή της εποχής τους. Ο Ψυχάρης δε διέθετε μια τέτοια θεωρία. Αντίστοιχα, ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης είχε τη θεωρία εκείνη που του επέτρεπε να καταλάβει τον Κοραή και να τον επιδείξει ως σύμμαχο του δημοτικισμού.

Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης έγραψε μια μονογραφία για τον Κοραή. Όμως, η μονογραφία αυτή με κάποιο τρόπο χάθηκε - όπως κι άλλες μελέτες του - , με αποτέλεσμα να μην εμπεριέχεται στα *Άπαντα* του. Ωστόσο, οι απόψεις του Τριανταφυλλίδη για τον Κοραή εντοπίζονται διάσπαρτες σε αρκετά κείμενα του.

Σε ορισμένα κείμενα του, ο Τριανταφυλλίδης κάνει λόγο για την απαίτηση του για τα δικαιώματα που έχει ο λαός στη γραπτή γλώσσα και τη δημοτική παιδεία, αλλά και για τις υποθήκες του Κοραή. Ο Κοραής πίστευε στα δίκαια του ελληνικού λαού για τη δημοτική γλώσσα, αλλά οι νουθεσίες του λησμονήθηκαν όταν έφτασε το τέλος της Επανάστασης. Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης υποστηρίζει την άποψη του Κοραή στη γραφή της ρηματικής αύξησης, αλλά δεν αγνοεί ότι οι γλωσσικές εμπνεύσεις του Κοραή, δεν ήταν κάθε φορά επαρκείς. Έτσι, ο διάσημος Έλληνας γλωσσολόγος, Μανόλης Τριανταφυλλίδης αναφέρεται στις μη εφαρμόσιμες γραμματικές θεωρίες του Κοραή, αλλά και στις αρχές που ήταν πολύ δύσκολο να εφαρμοστούν. Αντίστοιχα, ο Κοραής πίστευε λανθασμένα ότι η «αμάθεια» και ο «κατήφορος» του έθνους σχετίζονταν με τη μετατροπή που είχε γίνει σταδιακά στη γλώσσα.

Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης από την άλλη πλευρά, χαρακτήρισε τον Κοραή «αυτονόητη υποστήριξη των «γλωσσοαμυντόρων», που λένε ψέματα όταν υποστηρίζουν πως «δουλεύουν σύμφωνα με τις οδηγίες που τους δίνονται». Έπειτα, ο Τριανταφυλλίδης αναφερόμενος στον Κρητικό γλωσσολόγο, Χατζιδάκι υποστηρίζει ότι δέχεται την αποδοχή και από τον «κακό δρόμο του καθαρισμού», απομακρύνοντας το μοντέλο του Κοραή. Ωστόσο, ο Τριανταφυλλίδης προσπάθησε να συζεύξει τον δημοτικισμό και τον Κοραή. Αυτό καθίσταται ακόμη πιο ξεκάθαρο όταν δέχτηκε επιθέσεις αμέσως μετά την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1917, αναφερόμενος στον Κοραή λέει ότι του δόθηκε κατηγορία ως «λαοπλάνος» και «άθεος» που θέλει να σταματήσει την πολιτική και την εκκλησιαστική παράδοση. Κλείνοντας, επισήμανε ότι ο Κοραής θεωρήθηκε «αντιπρόσωπος του χυδαϊσμού» και με αυτόν τον τρόπο έγινε στόχος των «αρχαιστών» και των «ολιγαρχικών».

7. Οι σταθμοί των προσπαθειών της Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης

7.1. Η περίοδος της Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης του 1917 - 1920

Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης από το 1912 έως το 1917 έκανε πολλές προσπάθειες για να εισαγάγει τη κοινή ομιλούμενη δημοτική γλώσσα στα δημοτικά σχολεία της χώρας.

Η δημοτική γλώσσα εντάσσεται στα δημοτικά σχολεία της χώρας και γίνεται αντικείμενο μάθησης και μέσο διδασκαλίας με την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1917 – 1920. Με τη μεταρρύθμιση αυτή γίνεται αλλαγή στο σύστημα έγκρισης και συγγραφής των αναγνωστικών βιβλίων, καθίσταται η κατάργηση του κρατικού μονοπωλίων σχολικών εγχειριδίων και το καθεστώς που προέβλεπε τη χρήση ενός και μοναδικού βιβλίου, ως υποχρεωτικό για τη διδασκαλία.

Μέχρι τον Σεπτέμβριο του 1920 και συγκεκριμένα, στις 22 του μηνός ο Μακεδόνας Δημήτριος Δίγκας ορίζεται ως Υπουργός Παιδείας στη κυβέρνηση του Ελευθέριου Βενιζέλου. Αργότερα, τη θέση του την αντικατέστησαν Ανώτεροι Επόπτες και ο Κ. Ρακτιβάν, ενώ στις 19 Σεπτεμβρίου του 1917 ορίστηκαν ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης και ο Αλέκος Δελμούζος.

Ο Α. Δελμούζος και ο Μ. Τριανταφυλλίδης το 1917 υπό την κυβερνεία του Ελευθέριου Βενιζέλου κλήθηκαν να εκδώσουν σχολικά εγχειρίδια στη δημοτική γλώσσα. Όμως, όταν ο Βενιζέλος κλήθηκε να αποχωρήσει από την κυβέρνηση το 1920 η μεταρρύθμιση διακόπηκε με άσχημο τρόπο, με παρότρυνση της κυβέρνησης του Γούναρη.

7.2. Η κυβερνητική αλλαγή του 1920 και οι επιπτώσεις της

Σύντομα η αντιπαράθεση για τη μεταβολή του γλωσσικού καθεστώτος της εποχής που υπήρχε στο σχολείο μεταφέρθηκε στη κομματική και πολιτική «περιοχή». Αυτό αποτέλεσε ένα από τα πολλαπλά επίμαχα θέματα που υπήρχαν στη μετωπική πολιτική διαμάχη, στο μέτρο που ο Ελευθέριος Βενιζέλος ήταν Εκπαιδευτής της Μεταρρύθμισης από το 1917 μέχρι το 1920.

Η κατάργηση της κυβερνητικής μεταβολής της 1^{ης} Νοεμβρίου του 1920 ήταν σχετικά αναμενόμενη μερικούς μήνες μετά. Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης τον Νοέμβριο του 1920 στις 5 του μηνός δήλωσε παραίτηση στον Θρασύβουλο Ζαΐμη, ο οποίος πλέον ήταν υπουργός Εκκλησιαστικών και Δημόσιας Εκπαίδευσης. Όμως, παραίτηση δεν υπέβαλε μόνο ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης, αλλά και ο Δημήτριος Γληνός και ο Αλέκος Δελμούζος, οι οποίες παραιτήσεις έγιναν αποδεκτές.

Η αλλαγή της κυβέρνησης το 1920 και η επιστροφή του αντιβενιζελικού κόμματος απάρτισε η Επιτροπεία, η οποία αποτελούνταν από δύο εκπαιδευτικούς πανεπιστημίου, τον Νικόλαο Εξαρχόπουλο και τον Ανδρέα Σκιά που ήταν δάσκαλοι στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας και συγκεκριμένα στη Φιλοσοφική Σχολή, αλλά και άλλους τέσσερις ανώτερους δασκάλους οι οποίοι στόχευαν στο να εξετάσουν τη προυπάρχουσα Μεταρρύθμιση.

Η γλώσσα των αναγνωστικών της μεταρρύθμισης χαρακτηρίστηκε ως «τεχνητή», «δε μιλιέται από κανένα» και «ακατανόητη από τους μαθητές», έπειτα από τις κρίσεις που είχε η Επιτροπή.

Το πολιτικό κλίμα που υπάρχει κατά τη περίοδο του Μεσοπολέμου, αλλά και έπειτα, η αγέρωχη διαπροσωπική εμπάθεια, το διχαστικό πάθος και η παραταξιακή αμετροέπεια θα δημιουργήσουν ακόμα περισσότερα επεισόδια στο Γλωσσικό Ζήτημα κατά τη νεοελληνική περίοδο.

Όμως, ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης ακόμη κι όταν δέχθηκε προσωπική επίθεση από άλλους, χαρακτηρίστηκε με τα εξής επίθετα: μετριοπαθής, ευγενικός και καλοπροαίρετος. Επιπρόσθετα, υπερασπιζόταν μαχητικά τη δημοτική γλώσσα.

8. Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης επιχειρηματολογεί και υπερασπίζεται την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1917 - 1920

Αρχικά, ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης δημοσιεύει αρχικά στο Δελτίου Εκπαιδευτικού Ομίλου το 1917 το κείμενο *«Η νέα σχολική γλώσσα και ο κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις»*.

Όπως γίνεται ήδη γνωστό και από την τίτλο της ενότητας, πρόκειται για μια λεπτομερή, εμβριθή και εκτεταμένη απάντηση του δημοφιλή γλωσσολόγου Μανόλη Τριανταφυλλίδη στον δάσκαλο του, τον Χατζιδάκι, ο οποίος είναι καθηγητής του τμήματος γλωσσολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών για την εισαγωγή της δημοτικής γλώσσας στο Δημοτικό Σχολείο. Ο Χατζιδάκις το 1920 ανακεφαλαίωσε το κατηγορητήριο του σε ένα φυλλάδιο που δημοσίευσε με τον εξής τίτλο: *«Γεννηθήτω φως – Ο μαλλιαρισμός εις τα δημοτικά σχολεία»*.

Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης έκανε μία μελέτη κάνοντας διασκευή ορισμένα σημεία με σκοπό να απαντήσει με επιχειρήματα στις γλωσσικές διαφωνίες του. Έτσι, σύγγραψε το «Πριν καούν. Η αλήθεια για τ' αναγνωστικά της δημοτικής», που έγινε δημοσίευση στο «Δελτίο Εκπαιδευτικού Ομίλου». Στην ουσία, σε αυτό το δημοσίευμα έγινε με σκοπό να δώσει την απάντηση του για τα αναγνωστικά βιβλία της Μεταρρύθμισης του 1917 έως 1920. Μία έκθεση της Επιτροπής που δημοσιεύτηκε το 1921, βασισμένη στα γλωσσικά επιχειρήματα, όπως είχε κάνει αρχικά ο Χατζιδάκις. Στο δημοσίευμα «Πριν καούν» του Τριανταφυλλίδη παραθέτει ως επιχείρημα μια λεπτομερή ανασκευή της «νεοελληνικής γλώσσας και επιστήμης», διότι η φράση «πνευματικών ανθρώπων» που αναφέρεται μπορεί εύλογα να απορρίψει τα βιβλία της Μεταρρύθμισης.

9. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών – Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη

Το «Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών», Ίδρυμα του Μανόλη Τριανταφυλλίδη δημιουργήθηκε ως μέρος της «Φιλοσοφικής Σχολής» στη Θεσσαλονίκη και συγκεκριμένα στο «Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο». Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης (1883 – 1959) κληροδότησε το συγκεκριμένο ίδρυμα έχοντας ως αποστολή να προάγει και διαδώσει την ελληνική γλώσσα, σύμφωνα με τον Οργανισμό του Ιδρύματος. Στην αποστολή του Ιδρύματος εντάσσονται οι εξής έρευνες: η θεωρητική και η εφαρμοσμένη, η επιστημονική και η διεπιστημονική, όσον αφορά τους τομείς της φιλολογίας, καθώς και της ελληνικής γλώσσας, η συγκρότηση αρχείου υλικού και πηγών με σκοπό την μελέτη της ελληνικής γλώσσας, η έκδοση επιστημονικών έργων που έχουν συνδεδεμένη σχέση με την ελληνική γλώσσα και γραμματεία, η διάδοση της ελληνικής γλώσσας στο εξωτερικό, καθώς και η διδασκαλία των ελληνικών ως μητρική και ως δεύτερη ξένη γλώσσα.

Επιπρόσθετα, το Ινστιτούτο έχει ως αποστολή να αρχειοθετήσει, να δημοσιεύσει, να αναδείξει, να προβάλει το έργο του ιδρυτή του, να υλοποιήσει μακροπρόθεσμα και βραχυπρόθεσμα ερευνητικά προγράμματα σχετικά με το αντικείμενο, να αναθέσει σε τρίτους και να εποπτεύει την εκτέλεση των ερευνητικών έργων σχετικών με το αντικείμενο και τέλος, να συνεργάζεται ερευνητικά με ιδρύματα και επιστημονικούς οργανισμούς τόσο στην Ελλάδα, όσο και σε άλλες Ευρωπαϊκές Χώρες. Ακόμα, έργο του Ινστιτούτου είναι να διοργανώνει συνέδρια, επιστημονικές συναντήσεις και διαλέξεις σχετικές με το αντικείμενο του, αλλά και να δημοσιεύει τα συμπεράσματα αυτών και να χορηγεί υποτροφίες για σπουδές πάνω σε αυτό το αντικείμενο. Έτσι, τέλος, αποδεικνύεται το ρητό που το συνοδεύει, ότι δηλαδή το Ινστιτούτο «έχει ως στόχο την προαγωγή της παιδείας του ελληνικού λαού με κάθε πρόσφορο μέσο».

Το Ινστιτούτο αυτό το διοικεί ένα επταμελές συμβούλιο που αποτελείται από ανώτατα όργανα διοίκησης. Κύριοι υπεύθυνοι είναι ο πρόεδρος και ο διευθυντής που εκτελούν τις αποφάσεις του διοικητικού συμβουλίου και διαχειρίζεται τα οικονομικά αυτού.

Τη πρώτη δεκαετία ίδρυσης του Πανεπιστημίου δημοσιεύτηκαν τα «Άπαντα του Μανόλη Τριανταφυλλίδη» μετά από αυτό, το Ινστιτούτο ανέλαβε να εκδώσει διάφορα σημαντικά έργα της ελληνικής γλώσσας, ενώ παράλληλα μεταφράζονται γλωσσολογικά εγχειρίδια και μπαίνουμε στο κλίμα της διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης ξένης γλώσσας με το βιβλίο: «Τα νέα ελληνικά για ξένους». Τέλος, ιδιαίτερο ρόλο έπαιξε το Ίδρυμα στην ανάπτυξη της δημοτικής γλώσσας και των γλωσσοεκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων.

10. Ρόλοι που ανέλαβε ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης

10.1. Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης ως ανώτερος επόπτης της δημοτικής εκπαίδευσης

Η διοίκηση της δημοτικής εκπαίδευσης με την εισαγωγή του νομοθετήματος των ανώτερων εποπτών συμπληρώθηκε αφού ψηφίσθηκε ο εξής νόμος: «*N. 826 Περί κυρώσεως και τροποποιήσεως του αναγκαστικού διατάγματος της 29^{ης} Ιουνίου 1917 περί συμπληρώσεως του νόμου 567 περί διοικήσεως της μέσης και της δημοτικής εκπαιδεύσεως*», σύμφωνα με το ΦΕΚ, τχ. Α, αρ. 188, που υπογράφηκε στις 5 Σεπτεμβρίου του 1917.

Η εισαγωγική έκθεση του νόμου προς τους Ανώτερους Επόπτες, η οποία επιτηρούνταν από την πολιτεία ιδρύοντας δύο θέσεις για τους Ανώτερους επόπτες για να βρίσκονται στην κορυφή της διοίκησης στη Δημοτική Εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, έγινε η παρακάτω αναφορά: «Αφού εισάχθηκε η δημοτική γλώσσα στα σχολεία, θεωρήσαμε ότι έχουμε ανάγκη να ιδρύσουμε Ανώτερους Επόπτες της Δημοτικής Εκπαίδευσης για τη μελέτη και την εισαγωγή των συναφών προς Μεταρρύθμιση των ζητημάτων που υπάρχουν και να διαθέσουμε διδακτικό προσωπικό, έτσι ώστε να καταστεί αυτό που κάνουμε από κάθε άποψη ικανό για εφαρμογή και να πραγματοποιήσουμε τη σημαντικότητα της καινοτομίας αυτής στο έθνος.».

Έπειτα, μέσα στην άνοιξη κατά του έτους 1918 ξεκίνησε η οργάνωση μαθημάτων και φροντιστηρίων της Δημοτικής Εκπαίδευσης από τους Ανώτερους Επόπτες, ιδιαίτερος στον Πειραιά και την Αθήνα. Οι συναντήσεις πραγματοποιούνταν για τα παρακάτω ζητήματα: τους κανόνες της νεοελληνικής γλώσσας και τα φαινόμενα της, τις σύγχρονες κοινωνιολογικές και παιδαγωγικές αντιλήψεις για τα θέματα που προκύπταν στην αγωγή, καθώς και ζητήματα που αφορούσαν την παλαιά και τη νέα λογοτεχνική και πνευματική κίνηση του νέου ελληνισμού.

Από τις 20 Απριλίου του 1919 έως και τις 25 Μαΐου του ίδιου έτους οργανώθηκαν διάφορα μαθήματα και φροντιστήρια δίνοντας βάση στην εισαγωγή της δημοτικής γλώσσας, αλλά και τη καινούρια προσέγγιση των γλωσσικών μαθημάτων.

Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης μέσα από ορισμένα δημοσιεύματα του μας παραχωρεί μία λεπτομερή επισκόπηση. Τα δημοσιεύματα είναι τα εξής:

1. *«Προς την εκπαιδευτική αναγέννηση. Η σχολική γλώσσα»*
2. *«Περίληψεις μαθημάτων εις τους δημοδιδάσκαλους»*
3. *«Περίληψη ομιλίας στο Συνέδριο Επιθεωρητών της δημοτικής εκπαίδευσης»*
4. *«Το Λεξιλόγιον των νέων αναγνωστικών»*. Στο συγκεκριμένο δημοσίευμα παρουσιάζεται μία ομιλία Επιθεωρητών που πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με το φροντιστήριο για το βιβλίο που έγραψε ο Ελισαίος Γιαννίδης με τίτλο *«Γλώσσα και Ζωή»*.
5. *«Το Λεξιλόγιον των νέων αναγνωστικών»*. Προσφέρεται η καταχώρηση όλων όσων αναφέρθηκαν στο συνέδριο Επιθεωρητών.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό κάπου εδώ να αναφερθεί η απόδοση της ατμόσφαιρας που επικρατούσε στις ανταμώνσεις ενημερωτικού σκοπού των εκπαιδευτικών και των Ανώτερων Εποπτών των δημοτικών σχολείων με την παρατήρηση που έκανε ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης αναφέροντας ότι στα συνέδρια και στα φροντιστήρια δασκάλων και επιθεωρητών που πραγματοποιήθηκαν διαδόθηκαν ή υποκινήθηκαν από τους Ανώτερους Επόπτες τα ζητήματα που υπήρχαν στις εντολές στη διδασκαλία κρίνοντας τη συνεργασία του διδακτικού προσωπικού, αλλά και με τα αναγνωστικά της Μεταρρύθμισης. Αναλυτικά, ο Τριανταφυλλίδης το ανέφερε στη σελίδα 307 του βιβλίου του με τον τίτλο *«Πριν καούν»*.

Τέλος, οι εκπαιδευτικοί ζητήθηκαν να εκφράσουν την άποψη τους για το γλωσσικό είδος των καινούριων αναγνωστικών. Αργότερα, μερικούς μήνες αφού κυκλοφόρησαν τα πρώτα αναγνωστικά ζητήθηκε με εγκύκλιο οι δάσκαλοι να αναφέρουν τη γνώμη τους για τα νέα εγχειρίδια, αναφέροντας και τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν με τη γλώσσα που ήταν γραμμένα. Οι εντυπώσεις των δασκάλων θα στέλνονταν στο γραφείο των Ανώτερων Εποπτών.

10.2. Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης ως επιμελητής της γλώσσας των αναγνωστικών της μεταρρύθμισης

Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης ανέλαβε την ευθύνη για τη γλωσσική εποπτεία των αναγνωστικών και γενικότερα την ευθύνη για το τυπικό της γλώσσας και της γραμματικής. Η έκδοση καινούριων αναγνωριστικών βιβλίων στη δημοτική έκανε απαραίτητη τη μεταρρύθμιση του αναλυτικού προγράμματος, καθώς και της γραμματικής και της ορθογραφίας.

Εκδόθηκαν καινούρια Αναλυτικά Προγράμματα σε διάφορες χρονικές περιόδους, ενώ παράλληλα η γραμματική και η ορθογραφική διδασκαλία του δημοτικού και ειδικά στις πρώτες τέσσερις τάξεις διαδόθηκε σε δύο φυλλάδια.

Οι γλωσσικοί κανόνες με τους οποίους συντάχθηκαν τα αναγνωστικά της μεταρρύθμισης και πραγματοποιούνταν η γλωσσική διδασκαλία εκδόθηκαν με σκοπό να χρησιμοποιηθούν από τους δασκάλους σε δύο τεύχη:

- *«Η γραμματική διδασκαλία των τριών πρώτων τάξεων του δημοτικού σχολείου. Το νέον αναλυτικόν πρόγραμμα και η ύλη διδασκαλίας»*
- *« Η γλωσσική διδασκαλία της Δ' τάξεως του Δημοτικού Σχολείου»*

Η δημοσίευση και των δύο τευχών έγινε στο *Δελτίον Υπουργείου Εκκλησιαστικών και Δημόσιας Εκπαιδύσεως* αποταμιεύοντας κανόνες που είχαν οριστεί σε ορισμένες παλαιότερες εργασίες του Μανόλη Τριανταφυλλίδη και αργότερα δημοσιεύτηκαν το 1941 στη «Νεοελληνική Γραμματική» της δημοτικής γλώσσας.

10.3. Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης ως μέλος της επιτροπής για τη σύνταξη των αναγνωστικών βιβλίων του δημοτικού σχολείου

Στις 13 Φεβρουαρίου 1918 αποφασίστηκε η συγγραφή αναγνωστικών βιβλίων για το Δημοτικό Σχολείο από την Συντακτική Επιτροπή με το Β. Δ..

Η παραπάνω επιτροπή συγκρότησε τη παιδαγωγική διακήρυξη της Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης, συγκεκριμένα το «Πρακτικό της Επιτροπής» στην ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης. Αργότερα, μέσα από εκείνη την επιτροπή το 1917 μέχρι το 1920, ανάβλυσαν δύο από τα πιο σημαντικά αναγνωστικά σχολικά εγχειρίδια της μεταρρυθμιστικής φάσης.

Ειδικότερα, η Επιτροπή που αναφέρθηκε περιλάμβανε όχι μόνο τον Μανόλη Τριανταφυλλίδη, αλλά και τον Αθ. Τραυλαντώνη, τον Δ. Λάμψα, τον Δ. Ανδρεάδη, τον Ζ. Παπαντωνίου και τον Α. Δελμούζο, έπειτα από συνεχόμενες συνεδριάσεις καθορίστηκαν οι αρχές, οι οποίες θα βασιζόνταν στα βιβλία που θα ανέθετε το κράτος.

Η ολοκλήρωση της σύνταξης του Πρακτικού πραγματοποιήθηκε στις 18 Μαρτίου του 1918 και από τότε είναι ένα κείμενο έκφρασης της καθολικής φιλοσοφίας του Εκπαιδευτικού Δημοτικισμού.

Τα σημαντικότερα αναγνωστικά βιβλία της συντακτικής Επιτροπής είναι δύο: το «*Αλφαβητάρι με τον ήλιο*» και το «*Ψηλά βουνά*» του Ζαχαρία Παπαντωνίου.

11. Εκπαιδευτικός Όμιλος

11.1. Λίγα λόγια για τον Εκπαιδευτικό Όμιλο

Την ιδέα για τη δημιουργία του Εκπαιδευτικού Ομίλου την είχαν ο Μ. Τριανταφυλλίδης με τον Ι. Δραγούμη και τον Δ. Πετροκόκκινο. Βάση της ιδέας αυτής ήταν ένας προβληματισμός που πρόκυπτε από τον Μανόλη Τριανταφυλλίδη όσον αφορά την ανάγκη να πραγματοποιηθεί η εισαγωγή της δημοτικής γλώσσας στην εκπαίδευση για να αναμορφωθεί η κοινωνία της Ελλάδας. Έτσι, πρότεινε να εκδοθούν ποιοτικά και οικονομικά βιβλία γραμμένα στη δημοτική γλώσσα με σκοπό να απευθύνονται σε όλους τους πολίτες, ανεξαιρέτως της κοινωνικής βαθμίδας που βρίσκονται.

Η παραπάνω σκέψη συζητήθηκε μέσα από πολλαπλές αλληλογραφίες που συμμετείχαν 10 – 15 άνθρωποι, αλλά η δημιουργία και η επίτευξη της συγκεκριμένης ιδέας έφερε αρκετά προβλήματα, λόγω των διαφορετικών αντιλήψεων που υπήρχαν σε πολλά ζητήματα ανάμεσα στους υποστηρικτές του δημοτικισμού και λόγω του ότι τα μέλη του Ομίλου έμεναν σε διαφορετικούς τόπους. Επιπρόσθετα, στην Αθήνα δεν υπήρχε αρχηγική προσωπικότητα, οπότε αυτό καθιστούσε ένα ακόμη πρόβλημα. Τέλος, μετά από αρκετές διαβουλεύσεις και συνεχής επικοινωνίας μέσω της αλληλογραφίας που ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο του 1909 και έληξε κάπου τον Μάρτιο του 1910, η κίνηση αυτή καταστάλαξε σε ορισμένους σκοπούς και ξεκίνησε η ετοιμασία της δημοσιοποίησης, όπως αναφέρει ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης σε μία από τις αλληλογραφίες στον Δραγούμη στις 26 Ιανουαρίου του 1910.

11.2. Ίδρυση του Εκπαιδευτικού Ομίλου

Μετά το κίνημα που έγινε στο Γουδί το 1909, οι πολιτικοί παράγοντες ευνοούν τους δημοτικιστές. Μέσα στον Μάρτιο του 1910 οι Ι. Δραγούμης, Γ. Σωτηριάδης, Στ. Ραμάς, Δ. Πετρόκκινος, Δεμερτζής, Μελάς, Τοπάλης, Α. Διομήδης και Ν. Πάππος πήραν την απόφαση να ιδρύσουν ένα Πρότυπο Σχολείο. Έτσι, απευθύνονται σε πολλούς μορφωμένους της τότε εποχής στέλνοντας τους ένα ειδοποιητικό γράμμα αναφέροντας μέσα τις θεωρίες τους για τους σκοπούς που είναι απαραίτητο να ακολουθεί το Δημοτικό Σχολείο. Την ίδια στιγμή, ανακοινώνεται η επιθυμία για την οργάνωση του Εκπαιδευτικού Ομίλου η οποία θα βοηθήσει να επιτύχει τον σκοπό. Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης δεν είχε λάβει ενημέρωση για τα παραπάνω και ανέφερε τη δυσαρεσκεία του. Ωστόσο, μέσα στον Μάιο του 1910, πραγματοποιείται η ίδρυση του Εκπαιδευτικού Ομίλου και 38 ιδρυτές έδωσαν τη ψήφο τους για το παρακάτω ιδρυτικό καταστατικό του Ομίλου τον Μάιο του 1910 στην Αθήνα.

Καταστατικό Εκπαιδευτικού Ομίλου

1. Ο Εκπαιδευτικός Όμιλος θέτει ως σκοπό την ίδρυση ενός Πρότυπου Δημοτικού Σχολείου, βοηθώντας την αναμόρφωση της Ελληνικής Εκπαίδευσης.
2. Η έδρα του Ομίλου θα βρίσκεται στην Αθήνα.
3. Η εκλογή της Επιτροπής θα γίνεται κάθε τρία χρόνια με πλειοψηφία από τους ιδρυτές του Εκπαιδευτικού Ομίλου και της εφορίας.
4. Στον Όμιλο θα πραγματοποιούνται διάφορες διαλέξεις και θα εκδίδονται σχολικά εγχειρίδια, περιοδικά και εφημερίδες.
5. Ιδρυτές του Εκπαιδευτικού Ομίλου είναι όσοι ψήφισαν το καταστατικό και οι Έφοροι του Δημοτικού Σχολείου.
6. Η διεύθυνση του Ομίλου αναλαμβάνεται από επτά ιδρυτές, ενώ οι τρεις από τους επτά ανήκουν στα μέλη της Εφορίας του Δημοτικού.
7. Η Επιτροπή επιλέγει άτομα για τη θέση του ταμεία και της γραμματείας.
8. Οι ταμίες του Σχολείου και του Εκπαιδευτικού Ομίλου είναι αντιπρόσωποι στις χρηματικές υποθέσεις.
9. Τα μέλη του Ομίλου υποχρεωτικά πρέπει να πληρώνουν πέντε δραχμές κάθε έτος.
10. Ο Όμιλος αντιπροσωπεύεται από την Επιτροπή και είναι υπεύθυνη για όλες της δράσεις του Ομίλου, με εξαίρεση το Πρότυπο Δημοτικό Σχολείο που το αναλαμβάνει η Εφορία του.
11. Όταν δεν είναι παρόν ένας ιδρυτής η Επιτροπή επιλέγει έναν άλλον, αρκεί να βρίσκεται στα μέλη του Ομίλου.
12. Στις συνεδρίες της Επιτροπής είναι απαραίτητα τρία μέλη και ένα από τα τρία μέλη έχει την ευθύνη την διεύθυνση των εργασιών κάθε συνεδρίας.
13. Στο τέλος της χρονιάς η δημοσίευση της έκθεσης των εργασιών και της λογοδοσίας της θα γίνεται από την Επιτροπή.
14. Είναι δυνατόν να υπάρξει αναθεώρηση του Καταστατικού από τους ιδρυτές και τα μέλη του Ομίλου μετά από τα αρχικά τρία έτη.

Οι 38 ιδρυτές που έδωσαν τη ψήφο τους είναι οι εξής: Α. Αλεξανδρής, Χρ. Γκόφας, Α. Ν. Κεφαλληνός, Π. Αποστολίδης, Π. Αργυρόπουλος, Ν. Καταντζάκης, Κ. Δ. Τριανταφυλλόπουλος, Κ. Β. Λάκκων, Χ. Ράγκος, Α. Δελμούζος, Π. Αργυρόπουλος, Κ. Κατσίμπαλης, Λ. Μαβίλης, Κ. Πασαγιάννης, Μ. Στελλάκης, Μ. Τσιριμώκος, Δ. Φωκάς, Β. Γαβριηλίδης, Α. Καρκαβίτσας, Α. Πανταζής, Χ. Γκόφας, Κ. Δεμερτζής, Α. Διομήδης, Ι. Δραγούμης, Ι. Θεωδορίδης, Α. Παπαναστασίου, Ν. Πάππος, Α. Κουρτίδης, Γ. Καφαντάρης, Α. Μυλωνάς, Ν. Μαυρουδής, Κ. Δ. Τριανταφυλλόπουλος, Κ. Κατσίμπαλης, Γ. Καφαντάρης, Κ. Μελάς, Ν. Μαυρουδής, Δ. Π. Πεαροκόκκινος, Θ. Γ. Πετμεζάς.

Τον Αύγουστο του 1910 προσπάθησαν να διερευνήσουν τον Όμιλο και να εγγράψουν καινούρια μέλη. Όμως, απόκλειαν να δηλώσουν συμμετοχή – σε περίπτωση που θα ήθελαν – οι συντηρητικοί υποστηρικτές της καθαρευούσας, αλλά και οι διαλυτικοί που διαιρούνται σε δύο κατηγορίες, δηλαδή σε αυτούς που ακολουθούν τον Ψυχάρη και τους σοσιαλιστές. Ωστόσο, ο Εκπαιδευτικός Όμιλος δείχνει ότι μπορεί να καλύψει ένα ευρύ ιδεολογικό φάσμα που δημιουργήθηκε την εποχή εκείνη.

11.3. Η δράση του Εκπαιδευτικού Ομίλου

Πρώτη έγνοια των μελών του Εκπαιδευτικού Ομίλου ήταν να εκδώσουν ένα τρίμηνο Δελτίο, το οποίο θα ξεκινούσε από τον Ιανουάριο του 1911. Μέσα από το Δελτίο αυτό θα γινόταν γνωστό στο ευρύ κοινό οι απόψεις που είχαν πάνω στη στήριξη του Ομίλου και θα βασίζονταν στην ανάγκη που είχε η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Επιπρόσθετα, θα γινόταν αρκετές διαλέξεις και θα προσπαθούσαν να επεκτείνουν τον Εκπαιδευτικό Όμιλο στο εξωτερικό και συγκεκριμένα, στην Κωνσταντινούπολη και στην Αλεξάνδρεια. Ως πρωταρχικός σκοπός και φορέας της προσπάθειας της μεταρρύθμισης ήταν το Δημοτικό Σχολείο.

Ο Εκπαιδευτικός Όμιλος αντιμετώπισε πολλαπλές δυσκολίες, εμπόδια και αντιδράσεις, όμως κατάφερε να γίνει ο μαζικός φορέας της προοδευτικής διανόησης της τότε εποχής και στο τέλος του έτους 1911 να εντάξει γύρω στα 600 μέλη, ενώ ταυτόχρονα πολλαπλασίασε το κύρος του.

Κάπου την ίδια στιγμή, ο Α. Αλεξανδρής αναλαμβάνει τη θέση του Υπουργού Παιδείας και ο Δ. Γληνός στα μέσα του 1912 τοποθετήθηκε για εργασία στο διδασκαλείο της Μέσης Εκπαίδευσης προσπαθώντας να υποστηριχτούν εκείνοι οι ευνοούσαν τα κινήματα της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης.

Στα μέσα του Ιανουαρίου του 1912 το *Κεντρικό Εποπτικό Συμβούλιο της Δημοτικής Εκπαίδευσης* αιτήθηκε από τον Εκπαιδευτικό Όμιλο να αναφέρει τις αντιλήψεις του όσον αφορά την μεταρρύθμιση του προγράμματος των μαθημάτων που διδάσκονταν στο Δημοτικό Σχολείο, στα *Σχολεία Θηλέων* και στα *Ανώτερα Παρθεναγωγεία*. Έτσι, ο Όμιλος όντως δίνει ως κατάθεση τις απόψεις του σε συνδυασμό όμως με ένα σχεδιάγραμμα για την εκπαίδευση των θηλέων. Τα σημαντικότερα σημεία του κειμένου της κατάθεσης εκφέρουν ένα πνεύμα σύνδεσης και εκσυγχρονισμού σχετικά με την εκπαιδευτική, κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα. Τα σημαντικότερα αυτά σημεία λοιπόν, είναι η αδιαφορία των εκπαιδευτικών, η ανάγκη που έχει η εκπαίδευση για να βελτιωθεί και ο τονισμός που απουσιάζει φανερά από την Ελληνική Παιδαγωγική. Επιπλέον, ο Εκπαιδευτικός Όμιλος θέτει ως πρόταση να γίνει η φοίτηση των μαθητών υποχρεωτική για επτά χρόνια στο Δημοτικό Σχολείο και σαφώς, δωρεάν έτσι ώστε να μπορούν να φοιτήσουν όλοι οι μαθητές ανεξαιρέτως της κοινωνικής τάξης και οικονομικής κατάστασης.

Την ίδια στιγμή, υπάρχει ακόμα η αγωνία για δύο σημαντικά θέματα που επιζητούν ακόμη επίλυση: α) το σχολείο να ανταποκρίνεται στις πρακτικές κοινωνικές ανάγκες και β) να μετατεθεί το ιδεολογικό βάρος από τον αρχαίο στον νέο ελληνισμό, το οποίο μπορεί να πραγματοποιηθεί από τη διδασκαλία της ιστορίας, βοηθώντας τον μαθητή να αντιληφθεί τη σύγχρονη κοινωνία.

Αντίστοιχα, την περίοδο εκείνη υπάρχουν μόνο οκτώ Παρθεναγωγεία για τη διδασκαλία των κοριτσιών. Όμως, ο Όμιλος δε φέρει κατηγορία στην αστική τάξη που δε δείχνουν πρόθυμοι να προσφέρουν μόρφωση και στα κορίτσια, αλλά κατηγορεί ξεκάθαρα την κυβέρνηση.

Επιπρόσθετα, πιστεύει ότι τα σχολεία της εποχής αναλώνονταν σε γλωσσικούς δογματισμούς, αντί να καλλιεργούν την παιδαγωγική μόρφωση, τη τεχνική κατάρτιση που ήταν σημαντική για τους εκπαιδευτικούς και τα επαγγελματικά εφόδια.

Αργότερα, ο Ι. Τσιριμώκος έγινε Υπουργός Παιδείας. Αδελφός του Ι. Τσιριμώκου ήταν ο Μ. Τσιριμώκος, ο οποίος άνηκε στα ιδρυτικά μέλη του Εκπαιδευτικού Ομίλου. Η διεύθυνση του υπουργείου το 1913 παίρνει την απόφαση να πραγματοποιήσει εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Ορισμένοι δάσκαλοι του Υπουργείου Παιδείας, ο Δημήτρης Γληνός και μέλη του Ομίλου αρχίζουν να διαμορφώνουν τα νομοσχέδια.

Τέθηκε ως πρόταση να δημιουργηθούν τρία διαφορετικά είδη Δημοτικού Σχολείου. Το πρώτο είδος θα απευθύνονταν σε μικροαστούς, εργάτες, τεχνίτες και γεωργούς. Το δεύτερο είδος σε εμπόρους, βιοτέχνες, ιδιοκτήτες χωραφιών και γενικότερα στους κατώτερους εργαζόμενους του κράτους, ενώ στο τρίτο είδος ανήκει το Γυμνάσιο θα είχαν τη δυνατότητα να φοιτήσουν μόνο οι αξιωματικοί, οι επιστήμονες, οι μεγαλοβιομήχανοι και γενικότερα οι ανώτεροι εργαζόμενοι του κράτους.

Τα καινούρια νομοσχέδια που τέθηκαν είναι ότι το Δημοτικό Σχολείο θα διαρκεί έξι χρόνια και θα είναι υποχρεωτικό για όλους τους πολίτες της Ελλάδας. Σκοπός του νέου νομοσχεδίου είναι να ενδυναμωθούν και να αφυπνισθούν τα λαϊκά στρώματα.

Όσον αφορά τη Μέση Εκπαίδευση, καθίσταται δυνατή η δημιουργία δύο ειδών σχολείων: α) το Αστικό Σχολείο των τριών τάξεων και β) το Γυμνάσιο έξι τάξεων, καθαρά και μόνο για την αστική και τη μεσαία τάξη. Το αστικό σχολείο θα παρέχει τις δυνατότητες για τη δημιουργία των στελεχών που θα πλαισιώνουν ως υπάλληλοι τη βιομηχανία και το εμπόριο.

Επιπλέον, συζητείται να οργανωθεί η ανώτερη εκπαίδευση θηλέων, η απαραίτητη κατάρτιση των εκπαιδευτικών και η σύσταση σχολείου τεχνικής εκπαίδευσης.

Τα νομοσχέδια που τέθηκαν το 1913 έθεσαν ως σκοπό να πάρει δύναμη η εθνική αστική ανάπτυξη που όπως υποστηρίζει ο Δημήτρης Γληνός, απαρτίζουν τη πιο σημαντική προσπάθεια της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης της Ελλάδας.

Αρχικά, τα νομοσχέδια αντιμετωπίζονται με μια θετική άποψη, αλλά αργότερα λόγω της κυβερνείας του Βενιζέλου, ο οποίος δε θέλει να δείξει αποφασιστικότητα στους αντιδραστικούς συντηρητικούς, δεν εφαρμόζεται το νομοσχέδιο.

Το 1916 δημιουργείται η Εκπαιδευτική Επιτροπή που έχουν συμμετοχή ο Τριανταφυλλίδης, ο Γληνός και ο Δελμούζος. Η επιτροπή αυτή κριτικάρει το Εκπαιδευτικό Σύστημα της Ελλάδας και πιστεύει ότι δεν συμμερίζεται τις ανάγκες που έχει η Νεοελληνική Κοινωνία, κάνοντας προσπάθεια διερεύνησης της σύνθεσης της κοινωνίας, τις ανάγκες και απαιτήσεις της εκπαίδευσης και προσφέρει ενημέρωση στους εκπαιδευτικούς και στην κοινωνία αντίστοιχα, για τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ελληνική Παιδεία, καθώς και με ποιον τρόπο μπορούν να πραγματοποιηθούν αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας. Για τους σκοπούς αυτούς πραγματοποιείται η χρήση του Δελτίου του Ομίλου, δίνοντας παιδαγωγικά, φιλοσοφικά και φιλολογικά μαθήματα, ενώ συντάσσονται στη δημοτική γλώσσα από συγγραφείς οι οποίοι ορίζονται κατάλληλοι για τα σχολικά εγχειρίδια, τραγούδια, παραμύθια και διηγήματα.

Μέχρι το 1916 η λειτουργία του Εκπαιδευτικού Ομίλου ήταν αυτόνομη. Όταν όμως ιδρύθηκε η Εκπαιδευτική Επιτροπή άρχισε να γίνεται εξάρτηση ή και ταύτιση από τους Φιλελεύθερους.

Λέγεται ότι ο Ι. Αθανασάκης χρηματοδότησε, αλλά ταυτόχρονα υπάρχει η εικασία του ότι ο Βενιζέλος θέλει να μείνει μυστικό.

Η προσωρινή κυβέρνηση με αρχηγό τον Βενιζέλο δημιουργήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1916. Ο Δ. Γληνός ανέλαβε τη θέση του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Παιδείας, ενώ ο Μ. Τριανταφυλλίδης και ο Αλ. Δελμούζος αναλαμβάνουν τις νέες θέσεις που δημιουργήθηκαν από τους ανώτερους επόπτες της δημοτικής εκπαίδευσης. Ο Γληνός εισαγάγει τη δημοτική γλώσσα στο δημοτικό σχολείο. Ο Εκπαιδευτικός Όμιλος δημοσίευσε δημόσια τις απόψεις του προωθώντας το ζήτημα της ολοκληρωμένης μεταρρύθμισης μέσα από τον κρατικό μηχανισμό.

Στα χρόνια 1917 – 1920 δόθηκε έγκριση να εκδοθούν δεκατρία βιβλία στη δημοτική γλώσσα, διαπνέοντας έναν νέο «αέρα» στην παιδαγωγική, αλλά και στη ιδεολογία της. Την ίδια περίοδο, όπως αναφέρεται και παραπάνω, κατέστη δυνατή η έκδοση σημαντικών αναγνωστικών τα «Ψηλά βουνά» του Ζαχαρία Παπαντωνίου και το «Αλφαβητάρι και ο ήλιος» των Τριανταφυλλίδη, Ανδρεάδη, Νιρβάνα, Παπαντωνίου και Δελμούζου.

11.4. Νέες προσπάθειες μεταρρύθμισης από το 1922 μέχρι το 1925

Αφού υπογράφηκε η ανακωχή στη Μουδανιά μεταξύ της κυβέρνησης του Κεμάλ και της ελληνικής, με την παρεμβολή της Γαλλίας στις 11 Οκτωβρίου του 1922, μια εκστρατεία που την καθοδηγούσε ο στρατηγός Πλαστήρας τοποθετεί ξανά το κίνημα του Βενιζέλου στην εξουσία.

Ο Μ. Τριανταφυλλίδης και ο Αλ. Δελμούζος ορίζονται ανώτεροι επόπτες και ο Δ. Γληνός γίνεται Εκπαιδευτικός Σύμβουλος στο Υπουργείο Παιδείας. Με τη νέα μεταρρύθμιση έδωσαν βάση κυρίως στον εκπαιδευτικό και την κατάλληλη μόρφωση του.

Ως πρώτο στόχο της νέα μεταρρύθμισης θέλουν να δώσουν την ευκαιρία να μορφωθούν οι δάσκαλοι, έτσι ώστε να υπάρξει βαθύτερη κατανόηση του πνεύματος του δημοτικισμού και της μεταρρύθμισης.

Ο Δ. Γληνός κριτικάρει πολύ φανερά το βασιλικό διάταγμα του 1922 που θέσπιζε να μετεκπαιδευτούν όλοι οι εκπαιδευτικοί. Πίστευε ότι η Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου δε κρίνεται κατάλληλη για να προσφέρει μόρφωση στους δασκάλους και ότι δεν είναι δυνατόν να υπάρξει μέσα σε αυτή παιδαγωγική που να προσαρμόζεται στις απαιτήσεις που έχει το Εκπαιδευτικό Σύστημα της Ελλάδας. Υποστηρίζει ότι στοχεύουν σε έναν ιδεολογικό προσηλυτισμό των εκπαιδευτικών σε μία συντηρητική, για εκείνον, πολιτική ιδεολογία. Με την έκδοση του βασιλικού διατάγματος τον Φεβρουάριο του 1924 και συγκεκριμένα, στις 14 του μηνός, προσπαθούν να διαμορφώσουν το διάταγμα που είχε βγει προηγουμένως σε βασικά του σημεία. Γίνεται πρόληψη η διδασκαλία των μαθημάτων στους μετεκπαιδευόμενους εκπαιδευτικούς από εδώ και πέρα να πραγματοποιείται ξεχωριστά από τους φοιτητές και σε άλλα εκπαιδευτικά κέντρα. Επιπρόσθετα, ο Υπουργός Παιδείας να έχει τη δυνατότητα να προσφέρει τη διδασκαλία για διάφορα πρόσωπα και μαθήματα χωρίς να βρίσκονται απαραίτητα μέσα στο Πανεπιστήμιο.

Επίσης, αφού πήρε παράθεση η πρόταση της επιτροπής και της έκθεσης που είναι μέλη ο Αλ. Δελμούζος και ο Δ. Γληνός σύμφωνα με το νομοθετικό διάταγμα τις 27^{ης} Ιουλίου του 1932, πραγματοποιείται η εισαγωγή της δημοτικής γλώσσας, αλλά μόνο σε δύο τάξεις του Δημοτικού Σχολείου. Επιπλέον, καθίσταται η δημιουργία διδασκαλείων με μονές τάξεις με σκοπό να καλυφθούν όσο πιο σύντομα γίνεται, οι πολλαπλές κενές θέσεις που υπήρχαν στα δημοτικά σχολεία της χώρας παρέχοντας παράλληλα καλύτερη κατάρτιση στους εκπαιδευτικούς. Στις 11 Οκτωβρίου του 1923 ορίστηκε άλλο ένα νομοθετικό διάταγμα, σύμφωνα με το οποίο λαμβάνεται η απόφαση το *Μαράσλειο Διδασκαλείο* υπό τη διεύθυνση του Α. Δελμούζου να λειτουργήσει σαν τετρατάξιο.

Οι ιδέες και το εκπαιδευτικό πνεύμα της Παιδαγωγικής Ακαδημίας επηρεάζονται φανερά από τη σχολή της «Νέας Αγωγής». Όμως, δεν εξαλείφεται η προσπάθεια για τη παραγωγική γνώση και την εθνική ανάπτυξη που πάντοτε βρισκόταν στο κύριο μέλημα του Εκπαιδευτικού Ομίλου.

Τον Μάρτιο του 1924 παίρνεται η απόφαση να ανακηρυχθεί πρώτη η *Ελληνική Δημοκρατία* ορίζοντας ως πρωθυπουργό τον Αλ. Παπαναστασίου, ο οποίος ήταν και ένας από τους ιδρυτές του Εκπαιδευτικού Ομίλου, ενώ ο Λυμπερόπουλος που επίσης άνηκε στα μέλη του Ομίλου, διορίστηκε ως Υπουργός Παιδείας.

Το 1925 ιδρύεται το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης και κάπως έτσι ο δημοτικισμός και η φιλοσοφία της Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης με αργό, αλλά με σταθερό τρόπο θα εμποτίσουν το πλαίσιο της Μέσης Εκπαίδευσης.

Τον Ιούνιο του 1925 γίνεται το πραξικόπημα του Πάγκαλου επιβάλλοντας τη διδακτορία και σε συνδυασμό με την πολιτική που δεν ήταν σταθερή εκείνη την εποχή, καθώς και με το καινούριο πραξικόπημα του στρατηγού Κονδύλη στα μέσα του Αυγούστου το 1926, έφεραν ως αποτέλεσμα την καταστροφή του πρωταρχικού σχεδίου της μεταρρυθμιστικής προσπάθειας από το 1922 μέχρι το 1925, εκτός από την απόφαση να ιδρυθεί το Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης. Γίνεται προσπάθεια να βλάψουν με κάθε δυνατό τρόπο τη μεταρρύθμιση με πολλαπλές ψευδείς κατηγορίες. Το *Μαράσλειο Διδασκαλείο* δέχεται έντονη επίθεση. Κατηγορούμενοι θα βρεθούν ξανά οι πρωτεργάτες της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, αλλά η αθώωση τους είναι αναμενόμενη.

11.5. Η διάσπαση του Εκπαιδευτικού Ομίλου

Σημαντικές εξελίξεις και πολιτικά επεισόδια, όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και σε Διεθνή χώρο από το έτος 1880 έως και τη Μικρασιατική Καταστροφή ενεργούν με αλληλεπιδραστικό και αποφασιστικό ρόλο για να διαμορφωθεί η πολιτική όψη του Εκπαιδευτικού Ομίλου, των δράσεων και των ιδεών του από τη στιγμή που ιδρύθηκε και εξελίχθηκε μέχρι να διασπαστεί.

Η Μικρασιατική καταστροφή, όπως είναι λογικό, άφησε πίσω της ένα μεγάλο ιδεολογικό κενό, όχι μόνο για την αστική τάξη, αλλά και για τους υποστηρικτές του Δημοτικισμού. Ορισμένα μέλη του Εκπαιδευτικού Ομίλου, θα πάρουν ιδέες από τον σοσιαλισμό και της αριστερής πλευρά και θα αλλάξουν τη στάση τους. Επιπρόσθετα, οι επαναλαμβανόμενες προσπάθειες που δεν είχαν καμία επιτυχία όσον αφορά τις μεταρρυθμίσεις του 1917 – 1920 και τις μεταρρυθμίσεις του 1922 – 1925, θα φέρουν στα πιο σημαντικά μέλη του Εκπαιδευτικού Ομίλου έναν προβληματισμό, μια απογοήτευση και ταυτόχρονα μια κούραση. Οι εντάσεις και οι διαφωνίες των μελών του Ομίλου κορυφώνονται το 1924 εξαιτίας της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του αστικού κράτους.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι την εποχή εκείνη ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης είχε αποστασιοποιηθεί από τον Εκπαιδευτικό Όμιλο και παράλληλα υπήρχαν διαφωνίες ανάμεσα στον Αλέκο Δελμούζο και τον Δημήτρη Γληνό, αν και οι δύο είχαν κοινές απόψεις το 1920. Όμως, μετά το 1920 ο Δ. Γληνός άρχισε να κριτικάρει σκληρότερα την αστική τάξη και να παίρνει επαναστατικότερη θέση από αυτή που είχε ο Δελμούζος που κριτάρει τη κουμμουνιστική και τη μαρξιστική θεωρία. Το χάσμα, λοιπόν, ανάμεσα στις απόψεις τους είναι εμφανή κι έτσι μέσα στον Εκπαιδευτικό Όμιλο η δημιουργία δύο αντίθετων πόλων και η πιθανή διάσπαση του Ομίλου αρχίζει να είναι εμφανή.

Από το 1920 μέχρι και το 1927 ξεκινά η διαμόρφωση νέων τάσεων που θα φέρουν συγκρούσεις. Το 1927 προσπαθούν να αναδιατυπώσουν μέσα από επαναλαμβανόμενες συνεδριάσεις τις προγραμματικές αρχές του Εκπαιδευτικού Ομίλου.

Κύρια διαφωνία τους είναι να καθορίσουν τη σχέση της κοινωνίας με τη σχέση του σχολείου. Ο Αλ. Δελμούζος υποστήριξε ότι το σχολείο πρέπει να διαθέτει ταξινομική βαθμίδα και υπερκομματισμό αντίστοιχα για να θέτει περιορισμό στην υπηρεσία του συνόλου και στην εκπαιδευτική διαδικασία. Από την άλλη πλευρά, εκείνοι που εκπροσωπούν τη τάση του Δ. Γληνού, αναφέρουν ότι η κοινωνία είναι ταξική, οπότε και η λειτουργία της παιδείας γίνεται με τους ταξικούς φραγμούς και αρχές και το κράτος θα γίνει υπηρέτης της άρχουσας τάξης, η οποία άρχουσα τάξη δεν είναι σύμφωνη με τη λαϊκή εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, για να μην υπάρξει ενίσχυση των ασθενέστερων τάξεων που απαραίτητα θα εκφράζει ο Εκπαιδευτικός Όμιλος.

Στο δεύτερο σημείο της προστριβής ανάμεσα στις δύο τάσεις έδινε βάση στο μάθημα των θρησκευτικών. Η τάση του Αλ. Δελμούζου υποστήριζε ότι το θρησκευτικό συναίσθημα έχει την ανάγκη να αναπτυχθεί μέσα από μια συστηματική διδασκαλία του μαθήματος. Αντίθετα ο Δ. Γληνός υποστήριζε ότι η τάση του είναι σύμφωνη με τη διδασκαλία του μαθήματος των θρησκευτικών, αν και θεωρεί πως η συνείδηση πρέπει να είναι ελεύθερη όσον αφορά τα θρησκευτικά ζητήματα. Με λίγα λόγια, οι τάσεις του Δελμούζου και του Γληνού ανήκουν στην ίδια κατεύθυνση και η διαφορά τους πιθανώς βρίσκεται στη λαχάρα που έχει ο Γληνός να διαφύγει τη σύγκρουση που υπάρχει μεταξύ του θρησκευτικού κατεστημένου και της εκκλησίας.

Ως τρίτο θέμα της τριβής μεταξύ τους, χωρίς να υπάρχει απαραίτητα όμως μια διαφωνία, ήταν το θέμα της εθνικής αγωγής κατά την οποία ο Δελμούζος έκανε λόγο για αυτήν μέσα στα περιθώρια ενός σύγχρονου πολιτισμού που δεν έχει τάσεις επέκτασης, αλλά την ανάγκη να συνεργαστεί με άλλες ομάδες εθνικού περιεχομένου. Ο Γληνός από την άλλη πλευρά, είχε την τάση να κάνει λόγο για τη σημασία που έχει να προσπαθήσουν, για να μην δημιουργούνται σοβινιστικές τάσεις μέσα από τη αντιμετώπιση της σημασίας του έθνους.

Με λίγα λόγια, η κύρια διαφωνία που επικρατούσε ξεκινούσε από μια ιδέα που σχετιζόταν με την εμφάνιση και την ισχυροποίηση των καινούργιων σοσιαλιστικών ιδεών, καθώς και με την κρίση που αντιμετώπιζε η αστική τάξη.

Αργότερα, γίνεται μια ψηφοφορία όταν λήγουν οι συνεδριάσεις, κατά την οποία η πλειοψηφία υποστηρίζει τη τάση του Δ. Γληνού. Ο Αλ. Δελμούζος μαζί με άλλα 51 άτομα τον Μάιο του 1927 παραιτούνται, διότι εξέφραζαν την διαφωνία τους σχετικά με την αλλαγή κατεύθυνσης του Εκπαιδευτικού Ομίλου από τον εκπαιδευτικό προσανατολισμό σε κομματικό και πολιτικό επίπεδο.

Αυτές οι διαφωνίες που υπήρχαν σε συνδυασμό με τα γεγονότα της εποχής άνοιξαν το δρόμο για τη διάσπαση του Εκπαιδευτικού Ομίλου κάτι το οποίο αργότερα θα φέρει διάφορες επιπτώσεις όσον αφορά την εκπαίδευση. Παράλληλα, ο Όμιλος χάνει την ευκαιρία να πραγματοποιήσει τη μεταρρύθμιση που ήθελε και που προσπαθούσε παντελώς για αυτή.

Αφού ο Όμιλος διασπάθηκε το 1927 προσπαθούσαν να αποκτήσουν ξανά δύναμη. Η ταυτότητα του Εκπαιδευτικού Ομίλου πια είναι σοσιαλιστική, χωρίς όμως να βασίζεται σε κομματικά ή πολιτικά πλαίσια.

Στον Εκπαιδευτικό Όμιλο τα περισσότερα πρόσωπα που θα τον απαρτίζουν είναι εκείνα που ανήκουν στα αριστερά έχοντας ως εκφραστές του κομμουνιστές και τους σοσιαλιστές. Οι τάσεις πολύ σύντομα θα έρθουν αντιμέτωπες. Τον Φεβρουάριο του 1929 και συγκεκριμένα στις 18 του μηνός, θα πραγματοποιηθεί η δεύτερη Γενική Συνέλευση, αμέσως μετά τη διάσπαση του Εκπαιδευτικού Ομίλου το 1927. Η Γενική αυτή συνέλευση, θα πραγματοποιηθεί στο θέατρο «Κοτοπούλη» και θα υπάρξει σύγκρουση μεταξύ δύο καινούριων τάσεων που έχουν διαμορφωθεί. Ο κομμουνισμός είναι εκείνος που θα υπερισχύσει έχοντας ως αποτέλεσμα το τέλος χωρίς επιστροφή του Εκπαιδευτικού Ομίλου.

12. Επίλογος

Συμπεραίνοντας, από την κατάληξη της εργασίας γίνεται φανερό ότι η ελληνική γλώσσα διαθέτει μια άφθονη ιστορία που η χρονολόγηση της αρχίζει πριν από κάθε άλλη γλώσσα της Ευρώπης. Η μορφολογία της ελληνικής γλώσσας έχει τροποποιηθεί αμέτρητες φορές από την αρχαϊκή εποχή μέχρι τη σύγχρονη και όσο η γλώσσα δεχόταν συνεχείς τροποποιήσεις, οι επιστήμες και οι τέχνες επηρεάστηκαν φανερά και βγήκαν στο φως χάρη της γλώσσας. Οι μεταβολές που την διακατέτρεξαν σχετιζόνταν με άμεσο τρόπο με τα βιώματα του ελληνικού πληθυσμού και την ιδιοσυγκρασία που δεχόταν όλα εκείνα τα έτη που έφεραν πολλαπλές αλλαγές. Στην παρούσα εργασία αναφέρονται ορισμένα έτη που συντέλεσαν στη διαμόρφωση της ελληνικής γλώσσας.

Αξιοσημείωτοι είναι οι χρονικοί περίοδοι που αναφέρθηκαν σε αυτή την εργασία, καθώς συντέλεσαν στη διαμόρφωση της ελληνικής γλώσσας. Συγκεκριμένα, γίνεται κυρίως λόγος από το έτος 1912 και εξής όπου ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης έκανε πολλαπλές προσπάθειες με σκοπό να πραγματοποιηθεί μία ολική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Έπειτα από πολλές, λοιπόν, προσπάθειες καταλήγουμε στη σύγχρονη μορφή της γλώσσας που ονομάστηκε «*Νέα Ελληνική Γλώσσα*» και πιο συνοπτικά «*Νεοελληνική Γλώσσα*». Εκείνα τα χρόνια της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης υπήρχε μια ισχυρή επιθυμία να χρησιμοποιηθεί η ελληνική γλώσσα με ορθό τρόπο. Κάπως έτσι εμφανίστηκε το *κίνημα του Δημοτικισμού*. Η γλώσσα είναι ένας οργανισμός που φέρει συνεχείς εξελίξεις και μεταβολές.

Στην παρούσα εργασία γίνεται μια μικρή αναφορά στο γλωσσικό ζήτημα που προέκυψε σύμφωνα με το οποίο υπήρχε μια γλωσσική διαμάχη σχετικά με το αν θα κυριαρχήσει η καθαρεύουσα ή η δημοτική γλώσσα ως επίσημη γλώσσα του κράτους. Κλείνοντας, στην παρούσα εργασία γίνεται αναφορά στον καθοριστικό ρόλο που συντέλεσε ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης στη μορφή της γλώσσας που χρησιμοποιούμε στη σύγχρονη εποχή, καθώς και το κίνημα του δημοτικισμού. Ο δημοτικισμός σκόπευε να έρθει αντιμέτωπος με τον καθαρευουσιανισμό. Η γλωσσική διαμάχη συντέλεσε στη χρήση μιας πιο απλοποιημένης καθαρεύουσας. Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης άνηκε στους υποστηρικτές της δημοτικής γλώσσας και παρείχε σημαντική βοήθεια για τη σύνταξη του συντακτικού και της γραμματικής της νέας ελληνικής γλώσσας.

Όλα τα κεφάλαια που παρουσιάστηκαν στη παρούσα πτυχιακή εργασία, συμβάλλουν σημαντικά για να προσφέρουν στον αναγνώστη μια εικόνα σχετικά με τη διαμόρφωση της γλώσσας μας. Αυτό το ζήτημα παρά τις δυσκολίες που αντιμετώπισε με σκοπό τη συγκέντρωση έγκυρων και κατάλληλων πληροφοριών για την εκπόνηση της εργασίας, είναι ένα θέμα που αφορά κάθε πολίτη της Ελλάδας.

13. Βιβλιογραφία

Γάτος Γ.: Το μέγα πάθος του εκπαιδευτικού δημοτικισμού – 41 γράμματα του Γληνού στο Δελμούζο, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003

Δημαράς Αλ.: Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε, τεκμήρια ιστορίας, 1895 – 1967 τόμος δεύτερος, Εστία, Αθήνα 2003

Hodor, R. 2000. Αρχαίες ελληνικές διάλεκτοι και νεοελληνικές διάλεκτοι. Η ελληνική γλώσσα και η διάλεκτοι της, επιμ. Α. – Φ. Χριστίδης. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ & Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας

Κάτσικας Χρ. – Θεριανός Κ.: Ιστορία της Νεοελληνικής εκπαίδευσης, Αθήνα, Σαβάλλας 2004

Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (2001), Ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας, Από τις Αρχές έως τη Ύστερη Αρχαιότητα, επιστημονική επιμέλεια: Α – Φ. Χριστίδης, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη (συλλογικός τόμος)

Κριαρά, Ε. (1980) Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης έως την Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση του 1917, στο: Αφιέρωμα στον Ε.Π. Πανούτσο, σελ. 489 – 524 (Αθήνα)

Κριαρά, Ε., «Μανόλης Τριανταφυλλίδης», Ερευνητικά, Θεσσαλονίκη, 2006, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.

Λάιου Ζ. Α. (2016), Δύο σχολικές γραμματικές: Χ. Τσολάκη – Ει. Φιλιππάκη, Συγκριτική Μελέτη, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Τμήμα Νηπιαγωγών, Διδασκαλίας της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Διπλωματική Εργασία, Φλώρινα

Νούτσος, Χ.: Ιδεολογία και εκπαιδευτική πολιτική, Θεμέλιο, Αθήνα, 1986

Σβορώνος Ν.: Επισκόπηση της Νεοελληνικής Ιστορίας, Θεμέλιο

Τερζής Ν.: Εκπαιδευτική πολιτική και εκπαιδευτική μεταρρύθμιση: Πρόγραμμα και πραγματικότητα – Πράγματα και πρόσωπα, Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη 1993

Τζήκας Χ.: Θέματα ιστορίας της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης, Α. Π. Θ. – Διδασκαλείο Δημήτρης Γληνός, Θεσσαλονίκη 2005

Τριανταφυλλίδης, Μ. 1981, Άπαντα, 3^{ος} τόμος, Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη)

Τσολάκη, Χ. Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης και η εκπαιδευτική πράξη, οπ. παρ. σελ. 68 – 88

Χαραλάμπους Δ.: Ο Εκπαιδευτικός Όμιλος: η ίδρυση, η δράση του για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση και η διάσπαση του, Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη 1987

Ψυχάρης, Ακόμη λιγάκι σχολειό, Νουμάς 424 (20.02.1911), σελ. 118